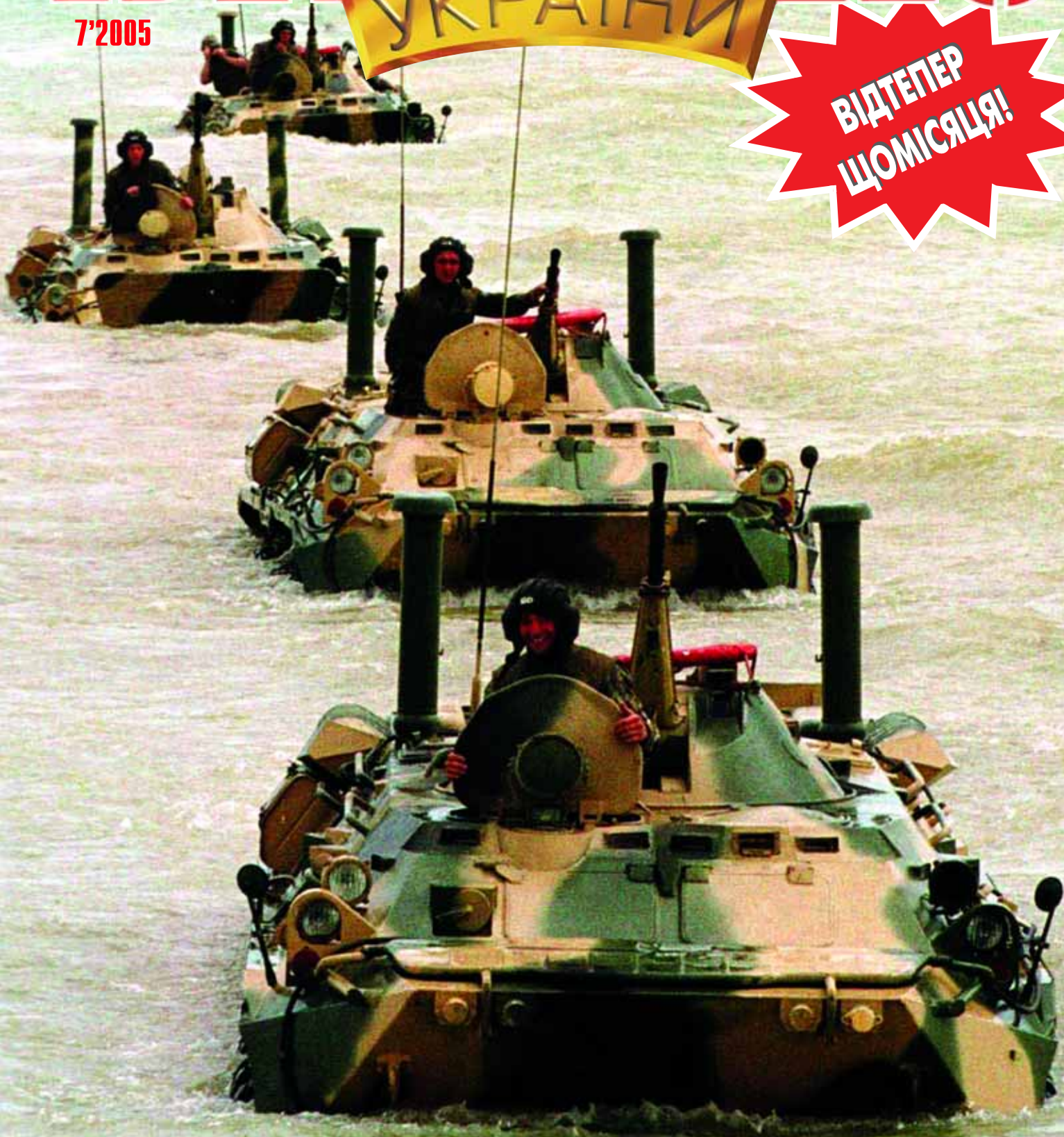

ВІЙСЬКО

7'2005

УКРАЇНИ

ВІДТЕПЕР
ЩОМІСЯЦЯ!

КРОК ДО ПОРОЗУМІННЯ

«Ми, Президенти України та Республіки Польща, відкриваючи Меморіал воїнам Української Галицької армії та Польські військові поховання 1918–1920 років на Личаківському цвинтарі, прагнучи зміцнювати українсько-польську злагоду на благо спільного європейського дому, урочисто проголошуємо про історичне примирення та порозуміння між нашими народами...»

Щоб меморіальна дошка з таким написом з'явилася на Личакові у Львові, минуло майже дев'ять десятиліть. Протягом цього часу український та польський народи плекали надії на порозуміння. На цвинтарі поховані і польські військові, і українські воїни, які воювали один проти одного. Обидва народи — і український, і польський — вважають учасників тих історичних подій своїми героями. Як кажуть, у кожного своя правда.

Бог сказав: я збережу Содом і Гоморру, якщо там знайдеться хоча б десять праведників. І ось нарешті в українській політиці знайшлися люди, які тверезо підійшли до вирішення питання про відкриття «Цвинтаря орлят». Українці не повинні вирішувати долю чужих мертвих, навіть якщо для нас вони є не героями, а загарбниками. Політики на могилах робити не можна. Тож обидва народи піднялися до висоти взаємного вибачення. І найголовніше, зрозуміли, що поразка одного ніколи не буде перемогою іншого. У цьому нас переконує історія.

Відкриття меморіалу за участю двох президентів засвідчило, що Україна і Польща мають мужність подивитися в очі минулому. «У нас достатньо гідності, щоб не переписувати трагічні сторінки історії і зробити правильні висновки. Головний з них — без вільної України немає вільної Польщі, і навпаки», — ці слова, виголошені на Личаківському цвинтарі Президентом України Віктором Ющенком, дають підстави впевнитися у взаємній повазі двох братніх народів. У цих словах — спокій душ полеглих. Саме вони, хто свого часу стояв по різні боки барикад, а ніні спочивають на львівській землі, привели два народи до примирення.

Покладання квітів Олександром Квасневським до меморіалу воїнів Української Галицької Армії, так само як і вшанування Віктором Ющенком поховання польських воїнів, — це вчинок цивілізованих людей, які заради благополуччя своїх народів готові йти на компроміс. І саме в цьому полягає найголовніша правда, яка випрозорилося через багато десятиліть та відкинула всі ідеологічні спекулятивні схеми, які ще донедавна зводили між нашими народами мур недовіри.

ПРЯМА МОВА

«Після вступу України в НАТО на території нашої держави ядерної зброї не буде. Україна, яка за власним бажанням відмовилася від неї, ні в якому разі не погодиться з тим, щоб на її території розміщувалася ядерна зброя інших держав».

Заява Міністра оборони України Анатолія ГРИЦЕНКА під час перебування з робочою поїздкою у Запорізькій області

ЖИТЛО

Для вирішення проблеми забезпечення безквартирних військовослужбовців та членів їхніх сімей житлом Міністерство оборони України розпочало активну роботу на ринку нерухомості. Зокрема, керівництво оборонного відомства звернулося до всіх державних та недержавних структур з пропозицією про співробітництво.

З метою дотримання вимог житлового законодавства та забезпечення прозорості під час розподілу житла створена відповідна комісія, яка кон-

тролюватиме розподіл житла між військовослужбовцями.

Головою комісії призначено заступника міністра оборони України Володимира Паська. До складу комісії увійшли заступник міністра оборони В'ячеслав Кредісов, директори профільних департаментів міноборони та головних управлінь Генерального штабу ЗСУ.

Комісії надані широкі повноваження. Зокрема, вона здійснюватиме контроль за будівництвом житла та його розподілом у гарнізонах, перевірятиме законність перебування того чи іншого військовослужбовця на квартирному обліку, правильність оформлення документів. Крім того, у Збройних Силах України до 25 серпня поточного року буде створено єдиний житловий реєстр даних про кількість військовослужбовців та членів їхніх сімей, які перебувають на квартирній черзі. Про результати роботи комісія має доповідати міністру оборони двічі на місяць.

СВЯТО

З нагоди Дня медичного працівника заступник міністра оборони Володимир Пасько вручив відзнаки Міністерства оборони України кращим військовим медикам та співробітникам закладів охорони здоров'я ЗСУ.

За значний внесок в організацію та надання медичної допомоги вій-

ськовослужбовцям ЗСУ, активну участь в реформуванні медичної служби та зразкове виконання службових обов'язків 11 військовослужбовців та працівників ЗСУ відзначені «Знаком пошани». 18 військовослужбовців нагороджені відзнаками «Ветеран військової служби». Ряд співробітників закладів охорони здоров'я ЗСУ отримали нагороди міністерства з надзвичайних ситуацій, подяки та цінні подарунки від Київського міського голови. В урочистих заходах взяли участь директор Департаменту охорони здоров'я МО України Володимир Юрченко та директор Департаменту гуманітарної політики МО України Ілля Тищенко.

УТИЛІЗАЦІЯ

Після трагічних подій в Артемівську та Новобогданівці, надзвичайної події в Цветосі до стану вибухо- та пожежобезпеки на базах й арсеналах ЗС України прикута увага всієї громадськості. Особливо це стосується об'єктів, розташованих поблизу міст та великих населених пунктів.

Один з них — 324-та Центральна артилерійська база озброєння в смт Коцюбинському, що неподалік від Києва. На її території (загальна площа 147 га), розташовано 58 місць збереження озброєння та матеріально-технічних засобів. У 2000–2004 роках з бази вивезено понад 1800 вагонів боєприпасів та протитанкових керованих ракет.

На сьогодні залишилося вивезти ще близько 4000 т боєприпасів, з яких більше половини — навчальні.

Як повідомили в Командуванні сил підтримки Збройних Сил України, залишки боєприпасів, що зберігаються на цій базі, загрози для мешканців Коцюбинського та прилеглих районів Києва не несуть. Боєприпаси, озброєння і техніка зберігаються у залізобетонних сховищах, обнесених земляними валами і забезпечених охороною сигналізацією, засобами пожежогасіння, блискавкозахисними пристроями тощо. Роботи з вивезення залишків боєприпасів та озброєння з території бази планується завершити до кінця вересня поточного року, після чого 324-та Центральна артилерійська база озброєння буде розформована.

МАНЕВРИ

Поблизу італійського міста Таранто відбулося пошуково-рятувальне навчання Військово-Морських Сил НАТО «Сорбет Ройал — 2005», в якому взяли участь і українські військові моряки.

Загалом до участі в навчаннях було залучено 14 кораблів і суден від 10 країн — членів і партнерів НАТО, чотири підводні човни, рятувальні й водолазні судна, а також транспортна та морська авіація, рятувальні парашутно-десантні групи. Крім корабля управління «Славутич», Військово-Морські Сили України представляли рятувальний буксир «Кременець», рятувальна парашутно-десантна група морської авіаційної бригади та водолазна група Центру пошукових і рятувальних робіт.

КОНТИНГЕНТ

Значний обсяг робіт проведено військовослужбовцями інженерно-саперного взводу українського миротворчого контингенту в Республіці Ірак.

По два-три рази на день українські сапери виїжджали на інженерну розвідку основних шляхів пересування українських патрулів та конвоїв Багатонаціональних Сил у зоні відповідальності 81-ї тактичної групи ЗС України в Республіці Ірак. Крім того, здійснено 14 виїздів на перевірку інформації про можливе знаходження схованок з боєприпасами. Протягом червня українські миротворці виявили близько 100 тис. різноманітних боєприпасів, зокрема, майже 38 тис. артилерійських снарядів різного калібру, 45 тис. набоїв до великокаліберних кулеметів та зенітних установок, 998 мінометних мін, понад 10 тис. підривачів. Крім того, виявлено 32 кг пороху та 12 кг тротилу.

На ділянці ірано-іракського кордону в провінції Васіт протягом тижня тривала спільна операція «Безпечний кордон-3», до якої були залучені підрозділи 81-ї тактичної групи ЗС України та 3-ї піхотної бригади іракської армії.

Під час усіх фаз операції — розвідки, планування, безпосереднього розгортання та дій у прикордонній смузі — дії іракських військових координували військові радники зі складу відділу військової допомоги українського миротворчого контингенту. Загалом до операції було залучено близько 1250 військових, 160 одиниць техніки та 2 гелікоптери Мі-24 зі складу групи авіаційної підтримки польського миротворчого контингенту. Військовими перевірено 2391 автомобіль та 1193 особи. За порушення та підозру у причетності до терористичної діяльності затримано 8 осіб, в яких вилучено 2 автомобілі та значну кількість зброї і боєприпасів.

СПІВРОБІТНИЦТВО

Завершився дружній візит корабля управління «Славутич» з командувачем Військово-Морських Сил Збройних Сил України віце-адміралом Ігорем Князем на борту в порт Сербії і Чорногорії Котор.

Делегація українських ВМС відвідала також місто Тіват, де ознайомилася зі станом та перспективами розвитку національного флоту цієї балканської країни. Заступник начальника Генерального штабу збройних сил Сербії і Чорногорії з морських питань контр-адмірал Слободан Райчевич зазначив, що у військових флотів обох країн може бути широкий

спектр співробітництва. Зокрема, моряків Сербії і Чорногорії дуже зацікавив досвід України в питаннях інтеграції до структур НАТО.

У свою чергу віце-адмірал Ігор Князь підкреслив, що перший візит українських військових моряків в Сербію і Чорногорію став початком зміцнення дружби та розвитку співробітництва між двома країнами. Він також висловив готовність вітчизняних ВМС поділитися досвідом їхньої участі у навчаннях в рамках програми НАТО «Партнерство заради миру» та з питань, що стосуються трансформації флоту.

З метою підвищення якості кадрового та організаційного забезпечення заходів міжнародного співробітництва Міністр оборони України Анатолій Гриценко підписав відповідну Директиву.

У ній передбачено, що під час відбору та направлення на навчання за

кордон пріоритет надавати військовослужбовцям зі складу частин Об'єднаних сил швидкого реагування, в яких проводиться експеримент щодо стовідсоткового комплектування військовослужбовцями за контрактом. Особлива увага приділятиметься підготовці офіцерів оперативно-тактичної та оперативно-стратегічної ланок, а відбір кандидатів на навчання здійснюватиметься на альтернативних засадах. Крім того, Директивою затверджено перелік військових навчальних закладів іноземних держав, після закінчення яких офіцери ЗС України можуть призначатися на посади оперативно-тактичного та оперативно-стратегічного рівнів. Також передбачено раціонально використовувати досвід військовослужбовців, які отримали фахову підготовку за кордоном, мають практичний досвід миротворчої діяльності і вільно володіють іноземною мовою.

За матеріалами Прес-служби МО України

ВІЙСЬКО УКРАЇНИ

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН
МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Головний редактор:

Володимир ГОРІШНЯК
redactorVU@yahoo.com

Редакційна колегія:

Сергій БАСАРАБ
Тарас БОРОВОК
Петро БУНЯК
Володимир ГАЛАНЦЕВ
Леонід ГОЛОПАТЮК
Сергій КОЖЕНЕВСЬКИЙ
Григорій КРИВОШЕЯ
Юрій КУЗНЕЦОВ
Володимир РУДИК
Іван СТУПАК

Дизайн та верстка:

Андрій ПОГОРЕЛОВ

Літературні редактори:

Валентина БОЖОК
Людмила ЗАГОРОНЮК

Керівник відділу реклами:

Вадим ЗЕЛІНСЬКИЙ

Фото:

Сергій ПОПСУЄВИЧ
Юзеф ВЕНСКОВИЧ
Олена ЦЕРБИНА

Засновник Міністерство оборони України
Рік заснування часопису — 1994,
Перший редактор — Вячеслав БОЛОТНЮК

Адреса редакції: вул. Мельникова, 81. 04050,
Київ, Україна, а/с 72. Тел. (044) 483-08-39,
489-38-59, 454-42-02.
E-mail: viysko2003@ukr.net;
http://www.mil.gov.ua/viysko_ua
© «Військо України», 2005

Свідectво про державну реєстрацію
КВ № 827 від 12.07.1994 р.
Підписано до друку: 07.07.2005 р.

Передплатний індекс: 74101.

Передплату можна оформити в кожному
відділенні зв'язку, а також за адресою:
Україна, 04050, м. Київ-50,
вул. Мельникова, 24, редакція газети
«Народна Армія», відділ передплати,
тел.: (044) 489-50-12.
Ціна договірна.

Інформаційна підтримка:
Прес-служба МО України.

Друк: «Поліграф-Експрес»
Адреса: Київ, 04017, вул. Верхній вал, 2а

При використанні матеріалів посилання на
журнал «Військо України» обов'язкове.
Рукописи, фотознімки, малюнки редакція не
рецензує і не повертає. Журнал надає авторам
можливість висловлювати думки, які не
віддзеркалюють погляди редакції. За рекламну
інформацію відповідає рекламодавець.

ГЕОПОЛІТИКА5

**Україна–НАТО: час романтизму минув,
попереду — іспит на зрілість**

Леонід ГОЛОПАТЮК

ПИТАННЯ РУБА8

**Чи поганий той сержант,
який не мріє стати... прапорщиком**

Олег МАТЕНКО

ФЕМІДА10

Мінорний акорд Сквиливської трагедії

Володимир СКОРОСТЕЦЬКИЙ

АРСЕНАЛ22

Стрільба «під градусом»

Тарас БОРОВОК

СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....22

**Прибутковий банкрут, або Особливості
національного господарювання
військових державних підприємств**

Сергій БАСАРАБ

ФАЛЬШСТАРТ30

Смуга перешкод

Юрій СМЕЛОВ

ІСТОРІЯ В ПОСТАТЯХ34

Важкий хрест нездоланного отамана...

Тарас БОРОВОК

ЯК ЦЕ БУЛО38

Пекельний червень 41-го

Леонід ПОРИЦЬКИЙ

АРМІЇ СВІТУ42

«Ranger»: національна гордість Америки

Андрій ПОГОРЕЛОВ

ОФІЦЕРСЬКИЙ КЛУБ46

В армії без мата, як без автомата?

Тарас БОРОВОК

Від початку третього тисячоліття світ живе в нових умовах, характерними ознаками яких є подальша глобалізація та виникнення асиметричних загроз, серед яких насамперед слід виділити тероризм та розповсюдження зброї масового знищення. Принцип колективного захисту став одним із головних у побудові європейської та світової безпеки. Майже три роки тому керівництвом нашої держави в цьому зв'язку було прийняте рішення щодо вступу до Північноатлантичного альянсу.

У широкому спектрі напрямів зовнішньої політики України відносини з НАТО завжди посідали важливе місце. З точки зору історичної ретроспективи я б умовно поділив одинадцятирічний період співпраці України з НАТО на три основних етапи.

Першим етапом був «юнацький романтизм» 1994–1997 рр. після приєднання до програми «Парт-

та оборони у травні 2002 р. відносно України — НАТО перейшли у стадію «практичної інтеграції», кінцевою метою якої є повноправне членство України в Альянсі.

Власне, для військових, які плідно співпрацюють з НАТО з 1994 р., цілком закономірним став перехід від політики співробітництва та партнерства до політики інтеграції. Поряд із необхідністю досягнення взаємосумісності сил і засобів Збройних Сил України з військовими формуваннями країн — членів НАТО, якій приділялася значна частка нашої роботи, та практичною участю в операціях з підтримання миру під керівництвом НАТО, цілком логічно постало завдання глибокого реформування та подальшого розвитку органів управління, військових організацій збройних сил у напрямі до євроатлантичних стандартів.

Як відомо, трансформація силових структур є передумовою успіху

НАТО, участь у військових ініціативах Альянсу: Концепції оперативних спроможностей Празьких зобов'язаннях щодо спроможностей і, безумовно, наш практичний внесок у підтримання миру та стабільності завдяки участі в операціях під керівництвом НАТО на Балканах (ІФОР, СФОР, КФОР тощо).

На сьогодні, за визнанням фахівців Альянсу і його керівників, рівень практичної співпраці між НАТО та Україною є вищим, ніж з більшістю інших партнерів.

Необхідність чіткого бачення майбутнього української армії спонукала нас до здійснення детальної ревізії усієї військової структури та визначення шляхів і напрямів досягнення майбутнього обрису Збройних Сил України, як це зазвичай робиться у більшості країн — членів Альянсу. Я маю на увазі проведення вперше на теренах СНД оборонного огляду. Майже рік провідні українські цивільні

УКРАЇНА — НАТО

ЧАС РОМАНТИЗМУ МИНУВ ПОПЕРЕДУ — ІСПИТ НА ЗРІЛІСТЬ

нерство заради миру». Для України це була своєрідна данина політичній моді без чіткого усвідомлення кінцевої мети такої співпраці. Закладалися її підвалини, налагоджувалися робочі стосунки, приймалися перші нормативно-правові акти: Угода про статус сил, Угода про безпеку. У 1995 р. розпочалася практична участь українських військових в операціях з підтримання миру на Балканах під проводом НАТО.

Після підписання Хартії про особливе партнерство під час саміту в Мадриді у 1997 р. настав період більш «осмисленої співпраці», який був позначений поглибленням стосунків та започаткуванням практичних механізмів її здійснення протягом наступних п'яти років. Серед таких інституцій я хотів би виділити Комісію Україна — НАТО, а також Центр інформації та документації НАТО і Офіс зв'язку НАТО в Києві.

І нарешті, після історичного рішення Ради національної безпеки

будь-якої діяльності. У цьому зв'язку хотів би наголосити, що українські військові раніше за інших зрозуміли, що без принципового вирішення питання «ми в НАТО, чи не в НАТО» неможливо реформувати Збройні Сили України і будувати систему безпеки загалом — адже саме цим визначаються вихідні засади воєнної і військово-технічної політики.

Гадаю, нікого не треба переконувати, що, попри важливість політичної, економічної, наукової та інших складових євроатлантичної інтеграції, військова сфера посідала і посідає одне із пріоритетних місць у цьому процесі. Можна стверджувати, що досягнення саме українських військових нині найвище оцінюються нашими партнерами з Північноатлантичного альянсу. Сюди можна віднести активне здійснення заходів у рамках та в дусі програми ПЗМ шляхом виконання Індивідуальної програми партнерства між Україною та

та військові фахівці, наукові колективи, органи державної влади та неурядові організації у тісній взаємодії зі штаб-квартирою НАТО, а також нашими колегами та партнерами з країн — членів Альянсу вели напружену, копітку аналітичну роботу, результати якої втілені у Стратегічному оборонному бюлетені (Білій книзі) України на період до 2015 р.

Можна дискутувати з приводу якості згаданого документа, однак, вважаю, що його розробка значувала собою значний крок вперед. Важливість бюлетеня для реалізації курсу на євроатлантичну інтеграцію значною мірою обумовлюється тим, що у цьому документі вперше визначені євроатлантичні перспективи Збройних Сил України, їх поступовий перехід до стандартів НАТО.

Проте в майбутньому, мені здається, що для досягнення тіснішої співпраці між Україною й НАТО насамперед необхідно розглянути

проблемні питання. Незважаючи на значний обсяг зробленого, гадаю, багатьох не залишає відчуття певного незадоволення через невикористання усіх наявних можливостей.

У цьому зв'язку хотів би зупинитися на ключових проблемах реалізації євроатлантичного курсу України.

Перше. Досвід країн, які стали членами НАТО під час «першої та другої хвиль» його розширення, яскраво свідчить про важливість цілковитого та повного дотримання вищим керівництвом держави обраного курсу, виконання взятих міжнародних зобов'язань щодо вступу до Альянсу. Без глибокого переконання керівництва України щодо правильності обраного курсу, його політичної волі, відданості євроатлантичним цінностям наші зусилля приречені на невдачу.

Друге. Це — розмитість та неконкретність повноважень і обов'язків суб'єктів реалізації політики України у галузі євроатлантичної інтеграції, що породжує безвідповідальність і, як результат, неякісне виконання визначених завдань. За останні роки в Україні створена низка структур, причетних до реалізації євроатлантичного вектора державної політики. Можна згадати і Державну раду на чолі з Президентом України, і Національний центр з питань євроатлантичної інтеграції, і посаду Уповноваженого з питань європейської та євроатлантичної інтеграції. Водночас, на мій погляд, відсутні підвалини чіткої вертикалі управління, яка б забезпечила злагоджену роботу міністерств та відомств України. Згадана вертикаль має проходити не через моніторингові та дорадчі органи держави, а через ті, що мають реальні важелі управління та можуть відповідати за результати своєї роботи. Разом з тим вона повинна забезпечувати дієвий зворотний зв'язок між структурними органами цього процесу, який сприяв би оперативнішому прийняттю рішень.

Третє. Слід пам'ятати, що нині питання євроатлантичної інтеграції у багатьох міністерствах та ві-

домствах України, за деякими винятками, є справою вузького кола професіоналів, яким часто доводиться долати бюрократичні перепони. Іноді створюється враження, що вилучення з процесу навіть одного його активного учасника може призвести до гальмування або зриву виконання євроатлантичних інтеграційних завдань. Життєво важливим є, щоб їх реалізація стала повсякденною справою керівників усіх ланок управління, а не лише групи ентузіастів.

Четверте. Існують розбіжності між задекларованими цілями та їх реальною імплементацією, відсутня чітка динаміка реалізації прийнятих рішень через вплив ситуативних факторів. У цьому контексті візьмемо для прикладу питання законодавчого забезпечення процесу євроатлантичної інтеграції. Так, у 1996 р. була підписана Угода про статус сил (СОФА), яка змогла запрацювати лише з 2000 р. після її ратифікації Верховною Радою України. Ще показовішим прикладом є Угода про безпеку між Україною та НАТО, яка могла б надати значної динаміки розвитку відносин з Альянсом. Підписана в 1995 р., вона була ратифікована українським парламентом аж через вісім років! Іноді процес прийняття важливих законодавчих актів з питань євроатлантичної інтеграції нагадує синусоїду, позитивні сплески якої припадають на періоди поживавлення активності у відносинах з НАТО. На моє глибоке переконання, це має бути системний, поступовий і плановий процес.

П'яте. Президентські вибори спричинили зменшення відсотка населення, що підтримує ідеї євроатлантичної інтеграції. Причина в тому, що в українському суспільстві все ще значно поширені міфи радянських часів про НАТО як агресивний ворожий блок. Хибні уявлення продовжують панувати серед значної частки українського соціуму. На превеликий жаль, інформаційна та просвітницька робота серед широких верств населення щодо роз'яснення суті та за-

вдань євроатлантичного курсу держави ще не набула системного та масштабного характеру. Водночас аксіомою є те, що лише за умови широкої підтримки суспільства і досягнутого консенсусу щодо життєвої необхідності вступу до Альянсу можлива успішна реалізація поставлених завдань.

І, нарешті, шосте — зовнішні чинники гальмування процесу євроатлантичної інтеграції. На мою думку, керівництво НАТО не завжди адекватно реагувало на українські ініціативи, передусім ті, що стосувалися питань поглиблення наших відносин. Зокрема, чіткий сигнал з Брюсселя щодо підтримання ідеї переходу до нових відносин міг би значно посилити позиції прихильників євроатлантичних прагнень України, і не завжди, на мій погляд, ця ідея була об'єктивною. Іноді позиція окремих, найвпливовіших членів Альянсу слугувала ніби індикатором ставлення країн — членів НАТО до нашої держави. На жаль, не сприяла покращанню цієї ситуації і доволі-таки пасивна робота нашої держави з країнами — членами НАТО на двосторонньому рівні.

У цьому зв'язку треба згадати й так званий «російський» фактор. На мій погляд, тут слід припинити будь-яке спекулювання у контексті намірів України щодо вступу до Альянсу. Немає сумнівів, що без надійних, стабільних та рівноправних відносин між Україною та Ро-

**Слід припинити будь-яке
спекулювання у контексті намірів
України щодо вступу до Альянсу.**

Стратегічна спрямованість зовнішньої політики України на євроатлантичну інтеграцію не має антиросійського забарвлення.

сійською Федерацією, відносин, що динамічно розвиваються і спрямовані у стратегічну перспективу, неможливо уявити майбутній стан європейської безпеки як складової нового світового ладу. Відносини з Росією завжди мали особливий вплив на розвиток української державності на різних її етапах. Були в них елементи напруги, але в цілому переважали взаємини добросусідства. Долі обох народів у минулому тісно перепліталися, а їхнє майбутнє — це розвиток рівноправних та дружніх відносин.

Хотів би застерегти тих, хто штучно протиставляє євроатлантичний курс нашої держави розвиткові відносин з Російською Федерацією. Стратегічна спрямованість зовнішньої політики України на євроатлантичну інтеграцію не має антиросійського забарвлення. Більше того, Росія і НАТО мають такі взаємовідносини, які дають змогу Росії не тільки спостерігати за процесом євроатлантичної інтеграції нашої держави зсередини НАТО, а й брати активну безпосередню участь в оцінці його етапів у рівних структурах Альянсу.

Наразі постало запитання: що далі? Які конкретні кроки мають бути здійснені нашою державою для виходу на фініш, що веде до нашої кінцевої мети — вступу до Альянсу?

Передусім за наявності досягнутих позитивів військового напрямку співпраці з НАТО необхідно чітко усвідомлювати, що не військові аспекти будуть визначати нашу готовність щодо вступу до Північноатлантичного альянсу. Наближення до НАТО є наближенням, насамперед, до європейських політичних, соціально-економічних стандартів, норм та принципів демократії. Отже, членство в НАТО — це вибір цінностей, а не економічної чи політичної моделі розвитку держави.

На порядку денному гостро постало питання щодо необхідності активізації інформаційно-роз'яснювальної роботи серед широких верств населення України щодо позитивного сприйняття діяльності Альянсу. Правильно та ефективно проведена інформаційна кампанія сприятиме загальному розумінню необхідності приєднання України до НАТО та якісній зміні в

політичній структурі українського суспільства.

Має тривати структурна перебудова ЗС України, поступове приведення системи військового управління Збройними Силами України до сучасних стандартів країн — членів НАТО, впровадження цивільного демократичного контролю над збройними силами та розвиток системи цивільно-військових відносин. Зокрема, це стосується розмежування повноважень між Міністерством оборони та Генеральним штабом ЗС України, створення цивільного міністерства оборони тощо. Значна увага має приділятися соціальним аспектам реформування, а також утилізації надлишкових та застарілих боеприпасів, озброєння та військового майна.

Проте зрозуміло, що задумане не буде втілене в життя без адекватного кадрового забезпечення. Тому «критична маса» військовослужбовців ЗС України, яких, образно кажучи, можна назвати «євроатлантистами», має нарощуватись. Без усвідомлення офіцерським складом всіх рівнів незворотності євроатлантичних процесів ми приречені на тупцювання на місці.

Практичним відображенням євроатлантичного вибору нашої держави має бути продовження активної участі сил та засобів ЗС України у широкому спектрі операцій та ініціатив НАТО, включаючи заходи з підтримання миру, надання гуманітарної допомоги, боротьби з тероризмом.

Ми маємо чітко усвідомлювати: якщо законодавча підтримка співпраці України з НАТО, у тому числі у військовій сфері, дає змогу досягти значного прогресу в наближенні до стандартів Альянсу, то за умов підвищення рівня відносин, наприклад приєднання до Плану дій щодо членства в НАТО, ця робота вимагатиме подальшого розвитку в правовій та організаційній частинах.

Упевнений, що за умови послідовних цілеспрямованих дій та грамотно складеного графіка внутрішньої роботи Україна має всі можливості для успішного складання іспиту на членство в Альянсі.

Генерал-майор Леонід ГОЛОПАТЮК,
начальник Управління євроатлантичної
інтеграції Генерального штабу
Збройних Сил України

ЧИ ПОГАНІЙ ТОЙ СЕРЖАНТ, ЯКИЙ НЕ МРІЄ СТАТИ... ПРАПОРЩИКОМ?

Концепцією реформування Збройних Сил України передбачається перехід до комплектування війська на контрактній основі. При цьому однією із найважливіших змін є формування принципово нового сержантського корпусу... Минулого року понад 9 тис. прапорщиків були звільнені з лав збройних сил. Сьогодні в нашому війську продовжує службу 21 тисяча військовослужбовців цієї категорії, із яких майже 3,5 тис. переведено на посади старшин та сержантів. Отже, інститут прапорщиків себе вичерпав? З цього приводу ми вирішили подискутувати на сторінках нашого часопису.

АРГУМЕНТ

Старший помічник начальника навчальної частини 324-ї школи підготовки військовослужбовців військової служби за контрактом майор Олександр КОЛЕНЮК:

— Ще за радянських часів були спроби створити професійний корпус молодших командирів. Понад 30 років тому був започаткований інститут прапорщиків. Передбачалося, що військовослужбовці цієї категорії замінять командирів танків, розрахунків, механіків-водіїв із числа сержантів строкової служби і навіть командирів взводів. Проте це відбулося лише частково.

Думаю, немає суттєвої різниці в тому, хто буде виконувати поставлені завдання: військовослужбовець у званні прапорщика чи сержант. Головне, щоб він був добре підготовленим і мав бажання працювати за своїм фахом. Разом з тим вважаю доцільним залишити існуючу ієрархічну структуру: лейтенант — вища освіта, прапорщик — середня технічна, контрактник — середня. Але щодо підготовки прапорщиків та контрактників, то суттєвої різниці не бачу. Якщо військовик пройшов відповідну підготовку, отримав необхідні знання і зацікавлений у своїй кар'єрі, не так вже й важливо, носить він погони прапорщика чи сержанта.

Варто також згадати, що раніше звання «прапорщик» присвоювали тим військовослужбовцям, які мали середню технічну освіту. Разом з тим це звання мали можливість отримати також військовослужбовці, які пройшли 6-місячну підготовку в навчальних центрах.

Сьогодні ж у ході реорганізаційних заходів посади начальників складів уже переведені в ранг сержантських. За бажанням їх продовжують обіймати ті ж самі прапорщики, які в грошовому еквіваленті майже нічого не втратили. З іншого боку, вважаю за доцільне такі посади, як командир взводу матеріального забезпечення, технік-механік автомобільної та бронетанкової техніки та інші, які потребують певної спеціальної освіти та досвіду, ще на деякий час залишити за прапорщиками.

Але якщо рішення про те, щоб звання «прапорщик» в ЗС України було вищим сержантським званням все-таки буде прийнято, з'явиться ще один стимул для тих же сержантів підвищувати свій професійний рівень у перспективі кар'єрного росту. До речі, щодо нинішньої підготовки військовослужбовців на базі нашого центру. Ми отримуємо багато схвальних відгуків на адресу наших випускників-контрактників, яких навчаємо вже за новою програмою. Сьогодні ж на базі школи готують контрактників на заміщення посад командира БМП, механіка-водія, командира ПЗРК, командира розвідвідділення. Крім того, за загальновійськовою програмою навчаються військовослужбовці строкової служби, які виявили бажання залишитися на контрактній службі.

Заступник командира бригади з гуманітарних питань підполковник Сергій ЧАСТЮК:

— Слід врахувати, що інститут військової служби за контрактом у наших збройних силах ще не здатний на належному рівні забезпечити виконання поставлених завдань. Це пояснюється молодим ві-

ком військовослужбовців цієї категорії, відсутністю у них достатнього життєвого та службового досвіду. Натомість прапорщик, за плечима якого чималий армійський досвід, може дати фору багатьом офіцерам-випускникам, не кажучи вже про контрактників.

Я вважаю, що говорити про інститут прапорщиків як про такий, що себе вичерпав, можна буде лише згодом, коли в ЗС України завершиться становлення військовослужбовців за контрактом і вони набудуть такої ваги та значущості, як, приміром, їхні зарубіжні колеги.

КОНТРАГУМЕНТ

Заступник начальника кафедри управління повсякденної діяльності військ з навчальної роботи НАОУ полковник Олександр ВДОВІН:

— Спроби вирішити проблему невідповідності ролі прапорщиків у військах тим завданням, які вони повинні виконувати, не мали успіху ні в радянській армії, ні в Збройних Силах України. Але якщо в ротах (батареях) прапорщики виправдали своє призначення, то на штабних і «складських» посадах не додали собі авторитету, скоріше навпаки — працювали на його зниження.

Нині прискореними темпами відбувається професіоналізація армії. В умовах, коли необхідно роз-

Прапорщик, за плечима якого чималий армійський досвід, може дати фору багатьом офіцерам-випускникам, не кажучи вже про контрактників.

поділяти недостатні для утримання особового складу кошти між різними категоріями військовослужбовців, мимоволі постає питання про доцільність існування в збройних силах інституту прапорщиків.

Аргументом на користь скорочення чисельності цієї категорії військовослужбовців можна вважати практично повну укомплектованість підрозділів молодшим офіцерським складом. А якісна реалізація Державної програми переходу до комплектування Збройних Сил України військовослужбовцями за контрактом надасть можливість укомплектувати підрозділи фахівцями технічних, військово-облікових спеціальностей у сержантському званні. Звичайно, сержантів треба готувати з числа тих військовослужбовців, які вже мають досвід служби за спеціальністю.

Вивільнення ще деяких посад, які сьогодні обіймають військовослужбовці цієї категорії, може відбуватися також шляхом передачі частини функцій тилового забезпечення від командирів до цивільних структур. Окрім того, без шкоди для боєздатності військових частин можлива заміна прапорщиків на посадах у фінансових, медичних та деяких технічних службах працівниками Збройних Сил України.

Олег МАТЕНКО

Коментар начальника відділення комплектування прапорщиків Головного управління особового складу Генерального штабу Збройних Сил України полковника Олександра БАНОШЕНКА:

— Міністерство оборони України спільно з центральними органами виконавчої влади підготувало проект закону, в якому визначено норми щодо переведення прапорщиків (мічманів) з окремої категорії до категорії сержантського (старшинського) складу зі збереженням всіх соціальних пільг. Тобто в майбутньому, за умови набуття чинності цим законом, військові звання «прапорщик», «старший прапорщик», «мічман», «старший мічман» будуть вищими військовими званнями військовослужбовців сержантського (старшинського) складу.

Слід зазначити, що з метою збереження для армії досвідчених фахівців із числа прапорщиків (мічманів), поса-

ди яких підлягають скороченню, у військах проводиться відповідна робота щодо їх розміщення (за згодою) на посадах сержантського (старшинського) складу. Військовослужбовцям, які сьогодні навчаються на прапорщиків у Миколаївському військовому автомобільному коледжі, Військово-морському коледжі Севастопольського військово-морського інституту імені П.С.Нахімова, на курсах у Військовому інституті при Державному університеті Львівська політехніка, надається можливість завершити навчання і отримати відповідні звання. Разом з тим з травня 2004 р. набір військовослужбовців до шкіл прапорщиків з 6-місячним терміном підготовки у зв'язку з реорганізаційними заходами поки що призупинено...

МІНОРНИЙ АКОРД

СКНИЛІВСЬКОЇ ТРАГЕДІЇ

У досудовому слідстві, яке тривало майже два роки, врешті-решт поставлено крапку

Три роки тому у Львові сталася трагічна подія. Тоді, 27 липня 2002 року, під час військово-спортивного авіаційного шоу, присвяченого 60-й річниці 14-го авіаційного корпусу ВПС України, яке проходило на Скнилівському летовищі, під час виконання показового польоту зазнав катастрофи літак — сучасний військовий винищувач Су-27 уб, бортовий номер «42». Його пілоти — військовослужбовці Володимир Топонар та Юрій Єгоров встигли катапультиватися, а некерована машина при падінні забрала життя 77 людей, 28 з яких були діти.

Одразу ж після катастрофи Генеральною прокуратурою України була створена слідчо-оперативна група. Встановленням причин трагедії займалася також державна комісія, яку очолив Євген Марчук — тоді секретар Ради національної безпеки і оборони України. Були створені незалежні комісії органів місцевого самоврядування, які своїми силами намагалися встановити причини трагедії. На той час ця подія широко висвітлювалася і в засобах масової інформації. Як в Україні, так і за її межами численні ЗМІ наперебій висували власні версії падіння літака. Вони були різними, — не виключалася можливість терористичного акту, впливу

зовнішніх факторів чи технічних несправностей.

По факту катастрофи винищувача Су-27 та масової загибелі людей на Скви́лівському летовищі слідчими прокуратури була порушена низка кримінальних справ. Коли слідство тільки-но розпочалося, стався безпрецедентний випадок: вперше за всю історію незалежної України були взяті під варту військові посадовці високих рангів, у тому числі командувач ВПС Збройних Сил України Віктор Стрельніков.

Працівниками оперативно-слідчої групи, які досліджували матеріали численних експертиз, встановлено, що однією з причин аварії стало порушення пілоти́ми льотного завдання та вихід винищувача за межі пілота́жної зони. Також мали місце недобросовісне виконання своїх посадових обов'язків іншими військовослужбовцями. До кримінальної відповідальності було притягнуто шістьох осіб з числа льотного та керівного складу ВПС ЗС України: заступника командувача 14-го авіаційного корпусу ВПС ЗС України з бойової підготовки генерал-майора Третьякова Анатолія Олексійовича, начальника служби безпеки польотів полковника Лукіних Анатолія Сергійовича, командира військової частини полковника Дзюбецького Олега Феофановича, командира авіаційної ескадрильї підполковника Яцюка Юрія Миколайовича, командира авіаційної ланки військової частини (першого пілота Су-27 уБ) полковника Топонаря Володимира Анатолійовича, голову класифікаційної комісії — головного інспектора пілотів Головного командування ВПС ЗС України полковника Єгорова Юрія Михайловича (27 липня 2002 р. він перебував у складі екіпажу винищувача як пілот-інструктор). Ці люди були безпосередньо причетні до організації, керівництва та виконання демонстраційних польотів військових літаків над Скви́лівським летовищем. І у їхніх діях, згідно з висновками слідчих, був склад злочину. Їм, у залежності від ступеня їхньої причетності до справи, було висунуто обвинувачення у здійсненні злочинів, передбачених ст. 403, 416, 425 (част. 2) Кримінального кодексу України, а саме ст. 403 — «Невиконання наказу», ст. 416 — «Порушення правил польотів або

На думку захисника підсудних, судовий процес провадився з порушенням вимог чинного законодавства.

підготовки до них», част. 2 ст. 425 — «Недбале ставлення до військової служби».

У ході слідства відповідальність за наслідки, спричинені цією авіакатастрофою, була покладена на Міністерство оборони України. Докладніше про хід судового засідання для «Війська України» розповів сам головуючий по справі полковник юстиції Віталій Загоруйко:

— Ця кримінальна справа була порушена 27 липня 2002 року, відразу ж після падіння літака в районі аеродрому спільного базування «Львів — Скви́лів». Під час катастрофи загинуло 77 людей (із них 28 неповнолітніх), спричинено тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, психічні та психологічні травми, завдано матеріальної шкоди 292 громадянам (із них 136 неповнолітнім), матеріальних збитків державі на суму близько 21 438 885 гривень. У ході слідства слідчими допитано в якості свідків та потерпілих 842 особи, проведено 545 судових експертиз, визнано потерпілими (з числа живих постраждалих та близьких родичів загиблих) 636 осіб та виконано інші необхідні для проведення суду слідчі дії. Загалом по цій кримінальній справі напрацьовано 161 том.

15 червня 2005 року судове слідство, яке тривало майже сім місяців, закінчилося. За цей час в суді були проведені допити близько 400 потерпілих по справі та їхніх представників, 30 свідків та шести підсудних. Були також заслухані адвокати потерпілих, захисники підсудних, думки державного обвинувачення, прийняті до судового розгляду 422 цивільних позови на відшкодування моральної та матеріальної шкоди від потерпілих, сума яких коливається від 5 тис. до 36 млн гривень.

Ще один аспект, на якому окремо зупинився головуючий по справі, — це закиди щодо штучного затягування судового процесу. У цьому звинувачували як саму судову колегію, яка нібито зволіка-

ла з міркувань «корпоративності» офіцерського корпусу, так і інших учасників судового процесу, зокрема підсудних та їхніх захисників. Щодо натяків на «корпоративну єдність» між судьями-офіцерами і офіцерами на лаві підсудних та порушення законодавства в ході судового процесу, то за розповсюдження таких думок, як зауважив Віталій Загоруйко, в першу чергу слід «подякувати» засобам масової інформації.

Щодо підсудних, то, з точки зору судової колегії, протягом судового процесу вони жодних проблем не створювали: добросовісно з'являлись на всі засідання суду та належним чином користувались наданими їм законодавством України правами. Єдиний виняток, який викликав обурення потерпілих та різкі заяви з їхнього боку — неявка в судові засідання 30 листопада 2004 року (в перший день розгляду справи) підсудного Юрія Єгорова. Звичайно, таку реакцію можна зрозуміти: за цими емоціями — горе людей, які втратили здоров'я, рідних та близьких. Але наступного дня підсудний прибув в судові засідання і надав виправдувальні документи, згідно з якими він перебував на стаціонарному лікуванні в медичному закладі. Ще один момент, який викликав обурення потерпілих — це перебування підсудних на судових засіданнях у цивільному одязі, хоча вони й досі є офіцерами Збройних Сил України.

До того ж сторони, які брали участь у судовому процесі, часто сприймали реалізацію процесуальних прав опонентами як спробу затягнути його. Така реакція, наприклад, була у потерпілих, коли 15 червня 2005 року підсудний Володимир Топонар заявив клопотання (яке судом було відхилено) про проведення додаткових експертиз. В той же час, за словами головуючого по справі, після неодноразових необґрунтованих заяв з боку потерпілих про нібито штучне затягування процесу їхній представник заявив клопотання про...

оголошення перерви в судовому засіданні на два місяці — до 15 серпня з метою позасудового вирішення матеріальних претензій потерпілих зі стороною-відповідачем. Це клопотання було відхилено. Отже, як зауважив головуючий по справі полковник юстиції Віталій Загоруйко, жодних проблем і причин, які б могли перешкодити або віддалити винесення вироку по справі, не існувало. Він лише додав, що ця кримінальна справа дуже важка у моральному плані, адже йдеться про загибель багатьох людей.

Окрім винесення вироку по даній кримінальній справі, гостро постало питання відповідальності Міністерства оборони України по факту авіакатастрофи у Сквилові. Як розповів підполковник юстиції Сергій Осовський, за весь період судового процесу від позивачів на адресу представників міністерства оборони неодноразово надходили звинувачення у нібито намаганні оборонного відомства уникнути відповідальності. До того ж самих представників МО нерідко називали «статистами», а не учасниками суду. Можливо, такі твердження мали місце через незадоволення позивачів змістом доручення, виданого міністерством оборони своїм представниками для участі в судовому процесі. Справа в тому, що, згідно з чинним законодавством, сторона-відповідач може певним чином обмежити діяльність своїх представників. У даному випадку вони не мали права визнавати позов від потерпілих громадян повністю або частково, а також не мали повноважень укладати з іншою стороною будь-які угоди. Звичайно, цивільним позивачам такі обмежені обов'язки не подобалися. Однак, за словами підполковника Сергія Осовського, ці обмеження не перешкождали їм виконувати представницькі функції. Загальна сума заявлених, згідно з чинним законодавством, цивільних позовів складає 200 млн гривень!

Під час проведення судових дебатів представник МО України підполковник юстиції Віктор Василькевич висловив офіційну позицію сторони-відповідача та деякі думки щодо процедури відшкодування цивільних позовів.

— Оборонне відомство нашої держави, — звернувся офіцер до

всіх присутніх, — визнає факт немайнових втрат (моральної шкоди) потерпілих. До того ж воно усвідомлює свій обов'язок щодо відшкодування майнових втрат потерпілим, яких останні зазнали внаслідок авіакатастрофи у Сквилові, в розмірі, що відповідає реальній вартості втраченого майна і має своє об'єктивне підтвердження. Також сторона-відповідач чітко розмежовує підстави заявлених вимог, серед яких одну групу створюють обставини, пов'язані з майновими втратами, другу — втрати немайнового характеру.

Він зауважив, що саме остання група (маються на увазі втрати немайнового характеру), а так само вимоги, які вони породжують, є каменем спотикання у даному кримінальному процесі. Тому при вирішенні вимог про відшкодування моральної шкоди слід виходити з того, що не існує майнового еквіваленту душевних страждань людини, на нормативному рівні не розроблений механізм та критерії визначення хоча б умовного грошового еквіваленту втрат людини немайнового характеру. Зрозуміло, що розмір відшкодувань залежить від глибини душевних страждань людини. Проте для цього процесу характерним є подібність обставин, якими позивачі обґрунтовують свої цивільно-правові вимоги. При цьому обставини можна диференціювати за кількома групами, що дозволяє умовно віднести потерпілих до окремих категорій. Одним із варіантів умовного розподілу позивачів за характером

Оборонне відомство усвідомлює свій обов'язок щодо відшкодування майнових втрат потерпілим, яких останні зазнали внаслідок авіакатастрофи у Сквилові.

заподіяної моральної шкоди може бути формування таких груп: особи, які втратили близьких родичів; особи, які зазнали тяжких тілесних ушкоджень; особи, які зазнали легких та середньої тяжкості тілесних ушкоджень; особи, визнані інвалідами відповідної групи, та особи, які мають той чи інший ступінь стійкої втрати працездатності тощо. На думку цивільного відповідача, розмір відшкодування, звичайно на розгляд суду, належить встановлювати в межах конкретних груп позивачів. Причому слід брати до уваги розмір державної допомоги (за рахунок коштів державного бюджету), яка вже виплачувалась (чи не виплачувалась) позивачу, а також види іншої допомоги, благ майнового характеру, джерелом яких є кошти державного бюджету.

Найбільшою групою безпосередніх учасників цього судового процесу були члени Львівського громадського об'єднання «Сквилівська трагедія». Очолював їх Стефан Григорович Козак, який розповів про діяльність та проблеми цієї організації. За його словами, громадське об'єднання не брало безпосередньої участі в суді як юридична особа. Він зауважив, що їхня організація створена у грудні 2002 року і нараховує близько 500 учасників. Всі, хто входить до цього громадського об'єднання, чи сам постраждав від катастрофи літака або є родичами і близькими тих, хто загинув чи постраждав. Згідно з її Статутом, «Сквилівська трагедія» має два основних завдання: увіковічнення пам'яті загиблих та постійний юридично-правовий захист і опіка постраждалих. З першим завданням, за словами Стефана Григоровича, об'єднання майже справилось. На території Сквилівського летовища побудована капличка (до речі, допомогу в її будівництві, а саме виділення 0,42 гектарів території режимного об'єкта, сприяння у самому процесі будівництва, подальше обслуговування та забезпечення електроенергією, надало командування 14-го авіаційного корпусу). Також силами громадського об'єднання встановлено пам'ятник на місці захоронення неідентифікованих рештків тіл на Голосківському цвинтарі, проведено ще низку подібних заходів.

Матеріальне відшкодування потерпілим — це не здирництво, а юридично та морально обґрунтована необхідність.

У своїй розповіді Стефан Козак зазначив, що ті, хто думає про потерпілих як про бажаних отримати від держави компенсацію за свої страждання, — глибоко помиляються. За його словами, матеріальне відшкодування потерпілим — це не здирництво, а юридично та морально обґрунтована необхідність. Голова об'єднання зауважив, що на «зайві» гроші від відповідача ніхто з потерпілих не претендує, адже це принизило б їхню гідність та честь. Водночас не всі потерпілі поділяють точку зору об'єднання щодо позасудового врегулювання претензій із стороною-відповідачем. Не всі задоволені перебігом судового процесу — діями судової колегії та підсудних. До того ж вони вважають, що до відповідальності по факту цієї катастрофи необхідно притягнути і деяких державних посадовців з органів місцевого самоврядування. Взагалі у відносинах з місцевою владою у громадського об'єднання доволі часто виникали проблеми. Ще на початку існування цієї організації були певні перешкоди з побудовою каплички, отриманням відповідного статусу його членами і головне — вирішення питань щодо добродійних коштів, які надходили на їхній рахунок. Хоча є в органах місцевої влади люди, які сприяли становленню та діяльності організації. Основною позицією потерпілих, на якій зупинився Стефан Григорович, було винесення судом справедливого вироку по справі.

Загальна картина перебігу даного судового процесу не була б повною без позиції підсудних. Деякі з них виклав для «Війська України» захисник підсудних офіцерів Юрій Яцюк та Олега Дзюбецького — Віталій Домашовець. Він розповів,

що інтереси пілота Володимира Топонаря в суді захищала його дружина Ірина Вікторівна. Мав також захисника підсудний Анатолій Лукіних. Анатолій Третьяков та Юрій Єгоров від юридичної допомоги відмовилися. На думку Віталія Домашовця, цей судовий процес провадився з порушеннями вимог чинного законодавства. Зокрема, матеріали слідства, що використовувалися в ході судових засідань, отримані в результаті експертиз, які, на думку підсудних, були про-

ведені не фахівцями. А дані з так званих «чорних ящиків» взагалі аналізувалися за допомогою несертифікованого електронного обладнання. За словами Віталія Домашовця, у деяких випадках підсудні не мали можливості повністю реалізувати свої процесуальні права, надані їм законодавством. Проте численні заяви з боку захисників з приводу цього, до уваги судом не бралися.

Володимир СКОРОСТЕЦЬКИЙ

ПОСТСКРИПТУМ

24 червня 2005 року на виїзному засіданні у Львові Військовий апеляційний суд Центрального регіону оголосив вирок у справі Скви́лівської трагедії.

До 14 років ув'язнення засуджений пілот Володимир Топонар, який командував літаком СУ-27 під час показових польотів на Скви́лівському військовому аеродромі 27 липня 2002 року. Його також зобов'язали виплатити 7,2 млн грн. на користь держави як компенсацію за заподіяну шкоду. Другий пілот Юрій Єгоров засуджений до 8 років ув'язнення і виплати 2,458 млн грн. Командувач 14-го авіакорпусу Анатолій Третьяков, а також заступ-

ник керівника польотами Юрій Яцюк засуджені до 6 років ув'язнення і виплати по 700 тис. грн. кожний. 4 роки позбавлення волі умовно суд визначив начальнику служби безпеки польотів 14-го авіакорпусу Анатолію Лукіних. Він має виплатити 200 тис. грн. Відповідальний за підготовку екіпажа Олег Дзюбецький виправданий за відсутністю складу злочину.

Володимир Топонар після оголошення вироку заявив: «Це не суд, а судилище. Я буду звертатися з касаційною скаргою до Верховного Суду України».

Інтерфакс-Україна

ДЕРІБАН ПО-СМІЛЯНСЬКИ

Всього за 1 млн 200 тис. грн. Міністерство оборони України було готове передати смілянській громаді покинуте військове містечко. Але потрібної суми в місцевому бюджеті немає...

Ще півроку назад ніхто з мешканців провінційної Сміли, що на Черкащині, і припустити не міг, що виведення військової частини з центра міста може перетворитися на... суцільний жах. Хоча спочатку все малювалося в райдужних тонах: місцева влада планувала розмістити на вивільненій території соціально-побутові служби, а фонди військової частини передати комерційним структурам...

«Шановний Анатолію Степановичу!

Виконавчий комітет Смілянської міської ради в черговий раз звертається до Міністерства оборони України з проханням прийняти відповідне рішення щодо передачі у власність територіальної громади м.Сміла майна розформованої військової частини А-1676 (46 будинків та споруд), що знаходиться в центрі міста... Міськвиконком не може залишитися байдужим з приводу того, що Черкаською КЕЧ не вживаються належні заходи. Йде повальне знищення приміщень, будівель, їх безконтрольне розбирання, що перетворить найближчим часом військову частину на епіцентр підвищеної аварійності, спричинить випадки травмування людей... Земельна ділянка площею 22,3 га в центрі міста поступово перетворюється на звалище. Позитивне вирішення цього питання дасть можливість відродити мікрорайон та розв'язати ряд соціальних питань територіальної громади міста...»

Із листа міського голови міста Сміла Черкаської області Івана ОКСЬОМА Міністру оборони України Анатолію ГРИЦЕНКУ

Аналогічні звернення направляли-ся до Кабінету Міністрів, РНБО, народних депутатів. Проте відповідь надійшла лише від представника міністерства оборони — на той час ТВО директора Департаменту капітального будівництва та управління фондами МОУ С. Даниловича. В ній, зокрема, зазначається: «...безоплатна передача фондів МО юридичним і фізичним особам заборонена. Все, що використовува-лося ЗСУ, переобладнати під служ-бове житло або обміняти на житло для військовослужбовців. 24.03.05. прийнято рішення: фонди... війсь-кового містечка включити до дода-ткового переліку нерухомого вій-ськового майна, яке може бути від-чужене (продаж, обмін)».

ДЛЯ НЕРВОВИХ ВХІД ЗАБОРОНЕНИЙ...

Потрапити на територію колиш-ньої військової частини виявилось справою нелегкою. Однак охоро-на з числа «необстріляних» солда-тиків, побачивши редакційне по-свідчення, знітилася. За словами начальника патруля лейтенанта

Олександра Гузева, він, офіцер-психолог, вже більше місяця знаходиться у відрядженні — разом з дванадцятьма підлеглими охорона територію розформованого розвідувального арtpолку. Поговорити — поговорили, але пропустити кореспондента на територію покинутого військового містечка без команди старшого групи охорони начальника розвідки штабу окремої бригадної артилерійської групи майора Ігоря Федюніна лейтенант категорично відмовився. Тож довелося чекати, поки той повернеться з об'їзду ще двох об'єктів, які охороняються, — території колишніх складів та військового стрільбища.

Важко сказати, чим була викликана затримка в допуску на покинуті об'єкти представника військової преси. Тим більше, що місцеві друковані видання переповнені фотознімками, зробленими на території колишньої військової частини: картина справді вражає...

Після того, як наприкінці минулого року військова частина була розформована, територія, яку вона займала, протягом певного часу залишалася без належної охорони, а отже, і надійного захисту. І лише у січні туди прибули військові. Прибули, щоб стежити за порядком. Але до того на об'єктах вже встиг дехто побувати, і явно не з екскурсійною метою. Наслідок такої прогулянки: демонтовані труби й батареї, зняті віконні рами. А перед новорічними святами «відвідувачі» не пожаліли навіть ялинок, які кілька десятків років прикрашали територію колишнього військового об'єкта. На жаль, мародерство, незважаючи на виставлену охорону, триває й зараз, — малочисельний загін охоронців неспроможний контролювати всю територію.

УВАГА!

РОЗШУКУЮТЬСЯ ОХОРОНЦІ...

Наприкінці минулого року в Засабах масової інформації повідомлялося, що на базі Деснянського навчального центру Північного оперативного командування Сухопутних військ ЗСУ розпочата підготовка 180 військовослужбовців, які будуть охороняти військові містечка, що звільняються внаслідок реформування. Програмою навчання передбачалася посилена підготовка з рукопашного бою та

стрільби. Загалом планувалося підготувати близько 600 військовослужбовців, яких мали б залучати до посиленої охорони баз збереження озброєння і боеприпасів. І без роботи, звичайно, вони не залишилися. За повідомленням прес-служби Міністерства оборони України, тільки у Північному оперативному командуванні налічується понад півтори тисячі будинків і понад півсотні колишніх військових містечок, які потребують цілодобової посиленої охорони. На жаль, до Сміли ці підрозділи так і не доправили...

У Смілянському гарнізоні на сьогодні 120 сімей стоять у черзі на отримання житла. Зокрема, у будинку, що знаходиться на території розформованої частини, їх

Місцеві друковані видання переповнені фотознімками, зробленими на території колишньої військової частини: вони справді справляють гнітюче враження...

вісімнадцять. І хоча всі інші об'єкти відключені від систем водо- та електропостачання, місцева влада пішла назустріч військовим і попри все продовжує надавати мешканцям гуртожитку комунальні послуги. А в сусідньому будинку, який має не менш жалюгідний стан, мешкає колишня дружина прапорщика Самарського Світла-

на, а з нею — троє неповнолітніх дітей.

Як вони пережили сувору зиму, для всіх залишається загадкою, — до себе Самарські нікого не пускали. Відомо лише, що їжу вони готували на солдатській буржуйці у сусідньому приміщенні, де розмістилася охорона. До речі, міська влада намагалася вирішити цю проблему. Зокрема, мер був згодний надати родині Самарських місце у міському гуртожитку. Але жінка стоїть на своєму: вона згодна переїхати лише в нову квартиру. Відомо, що у пільговій черзі Самарська — у третій десятці, отже, в найближчі роки житла не отримає. Проте вона продовжує шантажувати владу. Якщо жіночка і надалі буде знущатися над власними дітьми, утримуючи їх у нелюдських умовах, міська влада ініціюватиме питання про позбавлення Самарської батьківських прав.

ЯК КУРЕЙ ВІЙСЬКОВИМИ ПЛИТАМИ ЛЯКАЛИ...

Прокурор Черкаського гарнізону підполковник Микола Лисий вважає, що смілянське військове містечко можна вважати ще більш-менш збереженим. Місцеві злочинці-«ліквідатори» набагато плідніше «попрацювали», приміром, у селищі Чапаєвка. Там ситуація настільки серйозна, що органами прокуратури порушена кримінальна справа за фактом перевищення службових повноважень посадовими особами Черкаської КЕЧ щодо передачі військових містечок.

Після того, як військове містечко в Чапаєвці було передане під охорону комерсантам, довелося з'ясовувати, куди поділися 70 воріт та метал з розібраної котельні.

Як з'ясувалося, у жовтні 2004 року її начальник — підполковник Олександр Зубрицький передав військове містечко під охорону комерсантам. Тепер доводиться з'ясовувати, куди бізнесмени поділи 70 воріт зі сховищ техніки та здали метал з розібраної котельні. А 110 плит перекриття правоохоронцям вдалося знайти в декількох десятках кілометрів від Чапаєвки, на... птахофабриці. До речі, керівники цього підприємства заперечують причетність до скупки краденого.

Виходить, будматеріали їм з неба впали? Втім попередній збиток від такого «патрулювання» охоронної фірми складає щонайменше 130 тис. гривень.

ПОСТАНОВА Є. КАБМІН ВИЖИДАЄ

У Черкаській КЕЧ ситуацію із вивільненими військовими містечками тримають під контролем — стверджує її начальник підполковник Олександр Зубрицький. У роботі працівники КЕЧ дотримуються вимог постанови Кабінету Міністрів України (№ 1282 від 29 серпня 2002 р.) «Про порядок вилучення і передачі військового майна збройних сил». У ній, зокрема, зазначено: «...передача військового майна... у комунальну власність територіальних громад... проводиться за рішенням Кабінету Міністрів України (щодо цілісних майнових комплексів)». А його немає. Отже, треба чекати. Тим часом кількість вивільнених об'єктів дедалі збільшується, а найближчим часом до них приєднаються ще й продовольчі склади, розташовані поблизу залізничної станції. На сьогодні вони виглядають цілком пристойно. Але що з ними буде завтра, сказати важко...

Юрій КУЗНЕЦОВ

II МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

21-24
вересня
2005 р.

- Бойова зброя
- Спортивна, мисливська зброя і боєприпаси
- Військова техніка
- Модернізація і ремонт бойової техніки й озброєння
- Системи цілевказівки і керування озброєнням
- Засоби виявлення і нейтралізації вибухових речовин
- Устаткування для прикордонного і митного контролю
- Спеціальні технічні засоби для підрозділів міліції
- Технічні засоби розвідки і контролю, криміналістична техніка
- Засоби забезпечення охорони
- Засоби зв'язку, автоматизації і захисту інформації
- Обмундирування. Екіпірування. Амуніція. Спецматеріали
- Спеціальні транспортні засоби
- Технології і техніка подвійного застосування
- Інноваційні проекти, наукомісткі технології і розробки

Україна, Київ
МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР
Броварський пр-т, 15, М "Лівобережна"
тел./факс: (044) 201-11-64, 201-11-63
e-mail: zbroya@iec-expo.com.ua
www.iec-expo.com.ua
www.tech-expo.com.ua

Генеральний
інформаційний
партнер:

Генеральні
медіа
партнери:

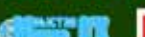
ОРГАНІЗАТОРИ:
Міністерство внутрішніх
справ України
ДП «Форт-Ресурси»
ЗАТ «Міжнародний
виставковий центр»

Патронат: Кабінет Міністрів України
ЗА ПІДТРИМКИ:

Міністерства оборони України
Міністерства України з питань
надзвичайних ситуацій
Міністерства промислової політики України
Державної прикордонної служби України
ДК «Укрспецекспорт»

Інформаційна підтримка:

ПРОФСПІЛКА ЗСУ:

рудимент минулого чи авангард сьогодення?

У процесі реформування Збройних Сил України все більше військових посад замінюються на цивільні, а питання соціального захисту військовослужбовців, звільнених у запас, набуває ваги. Відтак роль і місце профспілок у цьому процесі важко переоцінити. Але чи відстоює ця громадська організація інтереси своїх членів? Чи мають її лідери авторитет у суспільстві?

Висловитися з цього приводу ми запропонували лідерам профспілкового руху, представникам міністерства оборони, Генерального штабу ЗС України та міністерства праці під час «круглого столу», який відбувся в редакції нашого часопису.

У період літніх відпусток доречним, мабуть, буде запитання: чи мають члени профспілки працівників ЗС України можливість оздоровитися в санаторіях оборонного відомства?

Заввідділом з питань соціально-економічного захисту прав та інтересів працівників Центрального комітету Всеукраїнської

профспілки працівників ЗСУ
Галина КІРЕЙ:

— Організація відпочинку та оздоровлення членів нашої профспілки здійснюється через Фонд соціального страхування, який щорічно виділяє в середньому по дві путівки з пільговою оплатою (10%-них) на кожних сто працівників. Крім того, це питання вирішується через галузеву угоду, завдяки якій у минулому році ми отримали близько 600 пільгових путівок (30%-них) в санаторії міноборони. Передбачається, що найближчим часом кількість таких пу-

тівок збільшиться вдвічі. До того ж від столичної мерії ми отримали ще 200 пільгових путівок до Криму для відпочинку та оздоровлення дітей членів профспілки, які мешкають у Києві. Батькам доведеться сплатити лише за проїзд та 150 гривень на екскурсійну програму.

Голова територіального комітету профспілки працівників військово-будівельних організацій
Анатолій ГАЛАЙ:

— Років три тому, коли Фонд соціального страхування знаходився під юрисдикцією профспілок, пільговими путівками міг скористатися кожний третій. Сьогодні ж, коли цим фондом розпоряджаються три структури — Кабмін, підприємці та власне профспілки, справи погіршилися. Генеральною прокуратурою України навіть порушена кримінальна справа проти деяких представників Фонду соціального страхування з приводу нецільового використання кош-

тів на суму близько 5,5 мільйонів гривень.

Головний спеціаліст відділу організації грошового забезпечення та інших виплат у військових формуваннях Міністерства праці України Володимир ШАТИЛО:

— У багатьох країнах світу фондами розпоряджається той, хто їх заснував. У нас же додумалися віддати профспілковий фонд у чужі руки. Немає сумніву, така ситуація була комусь дуже вигідна. Тому вважаю, що профспілка має порушити питання про повернення їй права розпоряджатися фондом так, як це було раніше. Переконаний, влада піде їй назустріч.

Не є таємницею, що посадові оклади працівників ЗСУ низькі у порівнянні з іншими силовими структурами. У чому ж причина і що робиться для того, щоб люди отримували достойну винагороду за свою працю?

Головний спеціаліст відділу праці та заробітної плати Департаменту фінансів МО України
Людмила ЛІПАТОВА:

— Минулого року на утримання цивільного персоналу в ЗСУ військове відомство отримало лише 77% коштів від необхідних потреб. У цьому році ситуація значно покращилася: Фонд оплати праці на 2005 рік забезпечує потребу на 96%. Це означає, що нашим працівникам будуть своєчасно виплачені не тільки посадові оклади і надбавки за вислугу років, а й деякі інші виплати — наприклад, доплата за підтримання постійної бойової готовності військ (сил). Крім того, в нинішньому році на 40–45% збільшиться і сама заробітна плата. Як наслідок, різниця між середньою заробітною платою працівників ЗСУ та іншими галузями народного господарства практично буде

ліквідована. Для порівняння: у минулому році вона становила близько 43%, не на нашу користь, звичайно.

Галина КІРЕЙ:

— Я думаю, треба пояснити, чому в минулому та в 2003 роках працівники ЗСУ отримували значно меншу заробітну плату, ніж їхні колеги з інших міністерств. І чому так сталося, що коли відбувалося підвищення посадових окладів, Міністерству оборони України кошти не виділялися? Причиною тому є те, що керівництво військового відомства під час складання Держбюджету не лобіювало інтереси своїх працівників. Зараз ситуація дещо змінилася: до міноборони почали надходити кошти на підвищення посадових окладів працівників ЗСУ, які до цього часу піднімали виключно за рахунок зменшення інших доплат та надбавок. Крім того, Центральний комітет Всеукраїнської профспілки працівників ЗС України ініціював підвищення доплати за вислугу років до 40%. Як відомо, зараз вона складає 25%. Але останнє слово — за урядом.

Володимир ШАТИЛО:

— Однією з причин того, що працівники ЗС України мають низьку заробітну плату, полягає в її повній залежності від наповнення Держбюджету. Але, попри всі негаразди, цього року зарплата підвищувалася вже тричі: в січні — на 10,5%, в квітні — на 10,7% і в липні — ще на 6,9%.

Відомі випадки, коли посадові оклади керівників підприємств менші, ніж у підлеглих? Що є причиною таких ситуацій?

Галина КІРЕЙ:

— У госпрозрахункових сферах військового відомства умови оплати праці для працівників визначаються колективними договорами, а для керівників встановлюються через укладені між ними та міністерством оборони контракти. Тому, дійсно, трапляється, що зарплата керівників менша від зарплати підлеглих. І відбувається це через несвоєчасне внесення змін до контрактів. На мою думку, це провина

посадовців міноборони, якому підпорядковуються госпрозрахункові організації. Крім того, через неодноразову реорганізацію управлінь МО та ГШ ЗСУ, які контролюють діяльність цивільних структур міноборони, відбувається постійна ротація кадрів, а тому новопризначених чиновників часто до багатьох проблем, як-то кажуть, просто руки не доходять. Як наслідок, на червень поточного року з багатьма підприємствами ще не укладені угоди на державне замовлення. А це значить, що вони не отримують кошти і не зможуть виплачувати працівникам заробітну плату.

Анатолій ГАЛАЙ:

— Мені також знайома ситуація, коли посадовий оклад начальника менший, ніж у його підлеглих. І це, дійсно, є абсурдом. Але участь Міністра оборони України Анатолія Гриценка у роботі пленуму Центрального комітету Всеукраїнської профспілки працівників ЗСУ дає надію, що проблемні питання найближчим часом будуть вирішені.

Напевно, через низькі посадові оклади існують проблеми з кадрами?

полковник Сергій СОБКОВИЧ:

— Зауважу, що наше управління визначає лише фах і кількість посад, які необхідні для виконання завдань тією чи іншою установою міноборони. Ми не визначаємо розміри заробітної плати і тому через цей показник не впливаємо на якість відбору фахівців. Але абсолютно згодний з тим, що для залучення і утримання кваліфікованих працівників оплата їхньої праці має бути конкурентоспроможною.

Проте є й інші аспекти. Так, у ході реформування збройних сил, особливо в органах управління, військових навчальних та лікувальних закладах, чимало офіцерських посад були замінені на цивільні. У більшості випадків заміни себе виправдали, але переважно завдяки тому, що на ці посади при-

йшли колишні офіцери. Зрозуміло, така ситуація — явище тимчасове, і прийде час, коли цього спеціаліста також потрібно буде кимось замінити. Отже, знову постане питання кадрового відбору, а знайти фахівця відповідної кваліфікації серед цивільних буде досить проблематично.

Сьогодні працівників ЗСУ турбує не лише матеріальна винагорода за працю, а й забезпечення інших соціальних гарантій. Таких, наприклад, як охорона праці.

Виконуючий обов'язки заступника начальника управління державного нагляду за охороною праці МО України підполковник

Володимир ЛИТВИНЧУК:

— Згідно зі ст. 19 Закону України «Про охорону праці», передбачене цільове фінансування видатків на заходи з охорони праці. Так, госпрозрахункові організації повинні витратити на охорону праці 0,5% від реалізованої продукції, а бюджетні установи — 0,2%, але від фонду заробітної плати. Проте в Законі про Держбюджет на 2004 рік було призупинено дію статті, в якій йшлося про виділення цих коштів.

Крім того, з року в рік міноборони недоотримує із Держбюджету кошти на охорону праці. Внаслідок цього атестація робочих місць щодо безпеки праці здійснюється лише на 80%. Певні проблеми існують також із забезпеченням працівників спецодягом та взуттям. Думаю, за таких умов профспілка повинна ініціювати укладання колективних договорів, які передбачали б видатки на охорону праці.

Не виключено, що однією з причин відтоку членів профспілки є те, що вона не має того авторитету, який був раніше. І це проблема її керівництва — недостатньо ініціативного, а іноді й надто бюрократичного.

Галина КІРЕЙ:

— Я згодна з тим, що має місце бюрократія, але не погоджусь з тим, що лідери профспілки проявляють мало ініціативи. Просто вони не завжди знаходять підтримку

серед вищого керівництва міноборони. Так, наприклад, відповідно до Кодексу законів про працю, заробітна плата в бюджетній сфері повинна виплачуватися двічі на місяць. Але коли з'явилися проблеми з фінансуванням, військове відомство почало здійснювати виплату один раз на місяць. Два роки тому, коли зрештою встановилася економічна стабільність, ми вийшли з ініціативою повернутися до попередньої практики. Нас підтримало тодішнє керівництво Головного фінансово-економічного управління МО України. У військовій частини та організації навіть відправили відповідне розпорядження. Але, на жаль, нічого не змінилося.

Голова об'єднаного комітету профспілки працівників Центрального апарату МО України та ГШ ЗСУ Юрій ВЕЛЬКІН:

— Є ще одна проблема. Згідно з постановою Кабміну, державним службовцям за 10 та 15 років бездоганної служби виплачується винагорода. Але з листопада 2004 року кошти на ці виплати не надходять.

Людмила ЛІПАТОВА:

— Ця винагорода буде обов'язково виплачена. Сьогодні проводиться відповідне перепланування коштів.

Можливо, для того, щоб виникло менше спірних питань,

доцільно переглянути існуючу правову базу? До речі, наскільки досконалим, на вашу думку, є сьогодні законодавче поле?

Галина КІРЕЙ:

— На мій погляд, діюча законодавча база є досконалою, але з часом вона, звичайно, потребуватиме деякого коригування. Так, вже сьогодні на розгляді у Верховній Раді знаходиться проект Трудового кодексу України, який пройшов перше читання. Але профспілка, ознайомившись з цим документом, не поділяє думку законотворювачів з багатьох принципів питань. Зокрема, пропозиції Федерації роботодавців до книги третьої проекту Трудового кодексу ми вважаємо такими, що спрямовані на ухилення від договірної регулювання трудових відносин, послаблення захисту прав та соціальних гарантій працівників, нівелювання ролі профспілок у питаннях регулювання робочого часу, оплати праці, виплати компенсацій та організації відпочинку тощо. У зв'язку з цим профспілка направила до профільного комітету Верховної Ради свої зауваження.

Відомо, що існують державні підприємства міністерства оборони, якими керує людина в погонах. Чи не є це пору-

шенням чинного законодавства?

Полковник Сергій СОБКОВИЧ:

— Так, це є порушенням Закону України «Про підприємства в Україні» та низки інших нормативних документів. Саме тому за наказом міністра оборони № 411 від 22.11.2003 року проводиться поетапне виведення військовослужбовців з усіх держпідприємств міноборони. Планується, що цей процес буде завершено вже у поточному році. Але, на мою думку, доцільніше було б поступово переходити від використання цих підприємств до впровадження системи замовлення товарів та послуг в цивільному секторі економіки, як це робиться в багатьох арміях світу. **Отже, підводячи підсумок нашої розмови, можна сказати, що сьогодні необхідно допомогтися того, аби члени профспілки мали належні умови і для праці, і для відпочинку. І хто ж як не лідери профспілкового руху має докласти максимум зусиль, щоб змінити ситуацію на краще. Не на словах, а на ділі довести, що профспілковий рух — не рудимент минулого, а дійсно дієва організація, яка користується повагою та має високий авторитет у суспільстві.**

Чим зумовлена невідповідність щорічних призначень коштів діючим нормам оплати праці для працівників ЗС України?

Коментар начальника відділу праці та заробітної плати Департаменту фінансів МО України Дмитро БЕЗНОСКО:

— Відповідно до ст. 8 та 13 Закону України «Про оплату праці» розміри та умови оплати праці працівників установ і організацій, що фінансуються із Держбюджету, визначаються Кабінетом Міністрів України. Тому без відповідних рішень уряду міністерство оборони не може підвищувати заробітну плату своїм працівникам. Існуюча нормативно-правова база міноборони вже приведена у відповідність з діючим законодавством, що дає можливість забезпечити розмір заробітної плати працівників ЗСУ не тільки на рівні інших міністерств, а й вищий. Це здійснюється за рахунок специфічних надбавок — за вислугу років та доплати за підтримання постійної бойової готовності.

Основна причина, яка унеможлилювала виплату заробітної плати на відповідному рівні, зумовлена невідповідністю щорічних призначень коштів діючим нормам оплати праці. Через те, що додаткові кошти з Держбюджету не виділялися, реалізація постанов Кабінету Міністрів, які приймалися в 2003–2004 рр. щодо підвищення посадових окладів, була здійснена за рахунок зменшення стимулюючих і заохочувальних виплат. Потреби

фонду оплати праці в 2002 році були забезпечені на 85,3%, у 2003 — на 83,2%, в 2004 — на 77,3%. У цьому році ситуація значно краща — 96%. Разом з тим змінами до Держбюджету на 2005 рік запроваджені нові розміри мінімальної заробітної плати: з 1 квітня — 290 грн., з 1 липня — 310 грн., з 1 вересня — 332 грн. Для цього передбачено відповідне фінансування з виділенням додаткових коштів, що дає можливість забезпечити протягом року виплату основних та гарантованих видів заробітної плати в повному обсязі та проведення організаційно-штатних заходів. Однак стимулюючі й заохочувальні види заробітної плати все-таки будуть забезпечені на 80–85% від максимальних норм.

У 2004 році в Центральному апараті МОУ та ГШ ЗСУ значна частина державних службовців не отримала грошову винагороду за сумлінну безперервну працю та зразкове виконання службових обов'язків. Причина — неправильне планування витратних статей. Це неприпустимо, адже кошти на цю виплату є. Департамент фінансів МОУ терміново вніс зміни до щомісячного розпису асигнувань загального фонду Державного бюджету України на 2005 рік, що дасть можливість невдовзі забезпечити планову виплату зазначеної грошової винагороди.

ЕКОЛОГ

Україна м. Київ,
тел. 524-80-51
524-31-91

1944 рік був для Німеччини часом впровадження нових видів озброєння. Один за одним сходили з конвеєрів швидкісні підводні човни, реактивні літаки, супергармати і танки з досить смішною назвою «Мишенятко», броня яких не поступалася броні лінкорів... На тлі цих всесвітньо відомих зразків створення нової стрілецької зброї пройшло майже непоміченим.

НАУКОВЦІ ВТІЛЮЮТЬ ФАНТАЗІЇ В ЖИТТЯ

Усе почалося з прийняття на озброєння вермахту нового самозарядного штурмового карабіна «Штурмгеве-44» (Stg-44) конструкції Шмайсера. Він був розроблений під укорочені набої калібру 7,92 мм. Перезарядка здійснювалася за рахунок енергії порохових газів. Карабін комплектувався ріжковим магазином на тридцять набоїв і мав прицільну стрільбу від 100 до 800 м. Темп стрільби з карабіна — 800 пострілів за хвилину. «Штурмгеве-44» став еталоном масової автоматичної зброї тих часів. Існує версія, що саме він був узятий за основу знаменитого калашниковського АК-47. До речі, не лише за ТТХ, а й зовні ці автомати схожі, як близнюки...

На початку 1944 року карабін стали оснащувати оптичним прицілом. А весною того ж року для нього сконструювали експериментальний викривлений ствол-насадку, що давав можливість стріляти під кутом 30 градусів до голо-

вної осі зброї. Експеримент мав успіх, і вже у серпні розробникам надійшло замовлення на виготовлення десяти тисяч таких стволів.

У 1945 році Stg-44 з кривою насадкою удосконалили спеціальною системою прицілювання із дзеркал та лінз. Таку зброю видавали танкістам (для стрільби з люка) та вуличним штурмовим загонам (для стрільби з каналізаційного люка та з-за рогу будинку). Проте через надзвичайно складну і дорогую технологію виготовлення нарізного вигнутого ствола німецьке ноу-хау широкого застосування не набуло.

Тривала Друга світова війна. Літали кулі, літали й ідеї. Одна з них «влучила» в голову радянських солдатів у ході сталінградських боїв. Аби змінити напрям руху куль, вони стали використовувати звичайну вигнуту трубу. Попит породжує пропозицію, тому згодом і з'явилася крива ствол-насадка до ПППШ. Однак через недосконалість незабаром вона була знята з виробництва. А як вам кулемет Калашникова

зі стволом, вигнутим на 90 градусів вниз?! Його також «спотворили» для зручності стрільби з окопів, але влучність такої зброї була незадовільною.

Розсекречені військові документи дещо заплутали питання першості виготовлення радянської кривоствольної зброї. Адже виявилось, наприклад, що конструктори Макаров і Куренков також «гнули» кулемети Калашникова та Горюнова. Ці зразки призначалися здебільшого для танкістів.

До речі, над безпекою стрільби з окопів почали замислюватися ще в часи Першої світової. «Тендер» тоді виграла фінська зброярі. Вони не стали гнути ствол, а просто зробили підставку для гвинтівки Мосіна та значно подовжили курок. А щоб бачити, куди стріляти з окопу, зброю обладнали перископом.

Не гнули ствол і американці. У Другу світову війну вони «ощасливили» своїх танкістів, запропонувавши кріпити до ствола спеціальні жолоби і перенаправляти таким чином траєкторію польоту куль. Згодом Михайло Калашников стаціонарно прикріпив такий самий жолоб до башти танка і використав його для кулемета. Далі експерименту цей винахід не пішов, хоча випробування проводилися в «режимі реального часу» на радянсько-китайському кордоні... Оскільки торгівля зброєю завжди була прибутковим бізнесом, то і «жолобні» кулемети, і «гнуті калаші» невдовзі «засвітилися» навіть в локальних війнах на Африканському континенті. Проте в сучасних умовах — це справжнісіньке неандертальство.

CORNER SHOT REVOLUTION

Насправді американське відділення ізраїльської компанії Coral Gables має назву Corner Shot Holdings. Але остання розробка його зброярів є справді революційною. Одразу після презентації його світовій спільноті у грудні 2003 року, пристрій почав проходити інтенсивне тестування в арміях п'ятнадцяти країн світу (у тому числі в Росії).

Дотепер концепції всіх пристроїв, що дають змогу вести вогонь з укриття, так чи інакше були пов'язані з викривленням ствола або зміною напрямку руху куль. Шлях, яким пішли розробники Corner Shot, інший. Їхню систему функці-

онально можна поділити на дві частини. Передня — рухлива — це кріплення для зброї, що повертається вправо або вліво на максимальний кут — 63 градуси. Кріпитися до неї можуть пістолети марок Colt, Glock, Beretta, Sig Sauer, CZ і навіть гвинтівка M-16. Передня частина Corner Shot також пристосована для газових пістолетів та для зброї, що стріляє гумовими кулями. Крім стріляючого механізму, вона обладнана високоякісною кольоровою відеокамерою з системою оптичних насадок, які використовуються, наприклад, в умовах слабкої освітленості та для автоматичного фокусування. Камера може фокусуватися на об'єктах, віддалених на 400 м. Не менш важливо й те, що «електронна» зброя має можливість дистанційної передачі зображення в режимі реального часу (наприклад, у командний центр). Наявні також ліхтарик, інфрачервоний, видимий або лазерний приціли, глушник та вогнегасник...

Ключовим компонентом «задньої» частини Corner Shot є невеликий кольоровий рідкокристалічний дисплей з фіксованим хрестиком-прицілом. Саме за допомогою цього екрана і здійснюється огляд місцевості за рогом і прицілювання. Описана конструкція дає можливість стрільцеві перебувати в безпечному укритті. Щоправда, для перезарядки Corner Shot доводиться усе-таки забирати його з лінії ведення вогню.

На розробку Corner Shot, що тривала п'ять років, витрачено понад два мільйони доларів. Творцями цієї зброї є Амос Голан і Асаф Надялина — у минулому офіцери ізраїльських підрозділів спеціального призначення. За словами Голана, ідея була нав'язана досвідом боїв ще

під час перших палестинських повстань наприкінці 80-х років. Розробники впевнені, що Corner Shot збереже життя багатьом солдатам і водночас значно розширить можливості збору інформації й ураження цілей поза межами прямої видимості.

Особливий інтерес викликав цей винахід у американців. Тому зброю для ведення з-за рогу вогню на ураження одними з перших матимуть солдати США в Іраку. Вартість одного Corner Shot у залежності від конфігурації складає 3–5 тис. американських доларів. Повний контроль за торгівлею та легальністю поставок цієї надзвичайно актуальної в умовах сучасних війн та бо-

Нова зброя не тільки розширює можливості ураження цілей поза межами прямої видимості, а й захищає солдатів від куль.

ротьби з тероризмом зброї здійснюватимуть урядові організації.

А У НАС? НАЙСВІЖІША «СТРІЛЯТИНА»!

На початку 90-х років минулого століття російський конструктор Олександр Голодяєв розробив приціл, оснащений світловодним шнуром. Одним кінцем шнур кріпиться до об'єктива на стволі зброї, а другим — до окуляра перед оком стрільця. У бійців відпала потреба висовуватися з-за рогу, достатньо лише висунути руку з пістолетом.

А нещодавно спеціалістами лабораторії Одеського юридичного інституту Національного університету внутрішніх справ (лабора-

торія входить до складу «Укрспецтехніки») був розроблений ще один пристрій. Він являє собою систему прикріплених до пістолета датчиків, які передають зображення на забрало шолома стрільця. Аналогів у світі немає! І, до речі, від початку розробки до виготовлення перших зразків пройшло лише два роки!

Пристрій адаптований до пістолета Fort-12. Дослідні зразки пройшли апробацію і отримали позитивні відгуки. Нині завершено виготовлення дослідної партії з п'ятдесяти екземплярів. Але ж невідомо, хто стане замовником зброї «під градусом»...

Тарас БОРОВОК

«ЕРМА-Интер»
Производство
и оптовая продажа
по Украине:
средств активной
обороны, газового оружия,
патронов травматического
действия, а также торговля
охотничьим оружием,
боеприпасами, аксессуарами
03049, Украина, г. Киев, ул. Курская, 4-Б
т. (044)245-45-91, 245-41-05, т./ф. (044)248-26-57
Лиц. МВД Украины серия АА №№ 598868, 598869 от 06.05.2003 г.

Оптовая и розничная
продажа по Киеву:
ООО «Стрелец-2000»
04107, Украина, г. Киев, ул. Нагорная, 6/31
т. (044) 213-97-20, т./ф. (044) 219-40-95
Лиц. МВД Украины серия АА № 867023
от 16.09.2004 г.

ВІЙСЬКО

УКРАЇНИ

Фото Євгенія САВИЛОВА

або Особливості національного господарювання військових державних підприємств

У різних гарнізонах та військових частинах, які знаходяться далеко чи близько від цивілізації, важко, напевне, знайти сьогодні людину в погонах, яка б не користувалася послугами перукарні, буфету, магазину, ательє під магічним брендом «Військторг». У чому ж, власне, його магічність? Щоб з'ясувати це, довелося здійснити таку собі екскурсійну подорож по магазинах, солдатських кафе, буфетах столичного та інших гарнізонів.

Пригадую епізоди зі своєї шкільної юності, коли я разом з батьками їздив на околицю міста, де розташовувалося авіаційне містечко. Але дарма ви думаєте, що у такий спосіб вони намагалися розкрити мені очі на романтику військового

життя. Справді, батьки мріяли побачити мене офіцером. Та мета наших поїздок була досить прозаїчною: тамтешній магазин військторгу приваблював багатьох мешканців міста. Справа у тому, що за часів перебудови у міських крам-

ницях майже не було товарів, тоді як військові магазини могли забезпечити споживача майже всім — продовольчими товарами, меблями, навіть транспортними засобами. Заради об'єктивності слід додати, що ціни там були не вищі, ніж в інших магазинах. Діяльність тогочасного військторгу поширювалася практично на всю побутову сферу. Згадайте ті ж майстерні з ремонту взуття, одягу, фотоапаратів, годинників. Це те, про що, на жаль, сьогодні вже починаємо забувати. А на той час військова сфера послуг була одним із вагомих факторів престижу збройних сил.

ЧИ ДОРЕЧНИЙ ТОРГ, КОЛИ Є «ВІЙСЬКОТОРГ»?

У Центральному військовому універмазі асортимент приємно вразив. Спало на думку, що втягнутий у

вир ринкових відносин військторг шукає і знаходить своїх споживачів. Але це переважно представники інших силових структур. У військовому відділі представлено різноманітну форму одягу та атрибути до неї, в тому числі для співробітників органів МВС, МНС, СБУ, а також прикордонної служби, митників, залізничників, податківців тощо. Як кажуть, попит формує пропозицію. У розмові з продавцем з'ясувалося, що найбільш ходовим товаром є фуρνитура, камуфльована білизна, літній камуфляж та міліцейські сорочки.

Цифри на цінниках — окрема розмова. Їх можна назвати умовно прийнятними, до того ж не для всіх категорій військовослужбовців. У Центральному військовому універмазі звичайні повсякденні погони можна придбати за ціною від 5 до 19 грн., генеральські коштують від 49 до 70 грн. Ще одна цікава деталь: повсякденні погони у віддаленому від столиці військовому магазині коштують дешевше. Наприклад, у Білій Церкві — до

5 грн. Словом, про ціни можна довго говорити і сперечатися. Особливо після відвідання буфету чи магазину. Випічка, молочні вироби, соки, вода коштують дорожче, ніж у звичайному магазині.

Зважаючи на службову завантаженість солдатів та офіцерів, заклади громадського харчування і торгівлі, особливо на території військових частин, є, так би мовити, єдиним джерелом придбання товарів першої необхідності. Проте інколи, зайшовши до магазину, військовослужбовець натикається на напівпусті прилавки та неприйнятні ціни. Для чого ж тоді існує відомча сфера послуг?

Практично в усіх гарнізонах вона зазнала змін. У деяких містах і містечках її замінили цивільні ательє, магазини тощо. Так, у селищі міського типу Калинівка функціонування двох військових магазинів стало недоцільним. Необхідні атрибути військової форми одягу військовослужбовці можуть придбати у солдатській чайній, яка поєднала у собі буфет і магазин. А скі-

льки таких об'єктів має військторг по всій Україні?

Отже, ситуація досить неоднозначна. До того ж останнім часом комерційні структури, арендуючи площу військової частини чи установи, надають військовослужбовцям практично весь спектр необхідних послуг. Це по-перше. А по-друге, чому звичайну фуρνитуру, сорочки, камуфляж не можна реалізовувати без торгових накруток через речову службу військової частини, а надання інших послуг організовувати через цивільні структури за певною домовленістю та прийнятними цінами?

В Головному управлінні торгівлі Тилу Міністерства оборони України запевнили, що, мовляв, націнки на товари і послуги в системі військової торгівлі нижчі, ніж у цивільних структурах. До того ж цивільна торгівля нібито поставляє багато несертифікованої, неякісної продукції, тому її відпускають за значно нижчими цінами. Вибачте, але ковбаса по 52 грн. за кілограм або пельмені по 17 грн. навряд чи будуть по кишені тому ж контрактникові.

— Нещодавно контрольно-ревізійне управління перевіряло цінову політику нашу і комерсантів, — говорить начальник Головного управління торгівлі Тилу Міністерства оборони України Петро Пукір. — З'ясувалося, що наша ціна набагато нижча. А те, що ходять розмови, нібито у військторгу ціни вищі, то це не відповідає дійсності. Ми не кажемо, що ми ідеальні, у нас є недоліки. Але ж ми робимо і кроки вперед.

Хоч і неохоче, все-таки у ГУТТі погодилися, що інколи ціни на товари у військових магазинах дешо вищі, ніж у середньому в регіонах. Проте пояснили це виключно якісними та сертифікованими товарами, боротьбою за життя і здоров'я військовослужбовців, а також непомірним податковим тиском з боку держави. Мовляв, якщо держава знизить податковий тиск — ми знизимо ціни. Складається враження, ніби військторг справді є пасинком у міністерства оборони. Причому не надто шанованим. Чи справді це так?

ПАСИНОК ЧИ МОНСТР?

Військторг, як державне підприємство, здійснював свою діяльність

відповідно до вимог Закону України «Про підприємства в Україні». 3 січня 2004 року цей документ втратив чинність. Нині підприємство керується Господарським кодексом України та статутами підприємств, затверджених МОУ. Тому для отримання прибутку (власне, для цього і створюються підприємства), окрім обов'язкового переліку товарів і послуг, пропонує й інші. Це допомагає покривати збитки і триматися «на плаву». І якщо на прилавках є дорогі товари, значить, вони комусь потрібні. Начебто логічно, але ця логіка мало схожа на захист інтересів військовослужбовців.

Звіти про результати роботи підприємств військторгу свідчать, що їхній прибуток складає близько п'яти відсотків. Це у 5–6 разів менше, ніж у цивільних структурах. Проте при цьому чітко прослідковуються регулярні відрахування до бюджету. За перше півріччя 2004 року налічується 19 видів таких виплат на загальну суму 9931,50 тис. грн. Але поряд з цими цифрами можна навести й інші, які ставлять під сумнів аргументи щодо націнок заради збереження здоров'я військовослужбовців та високий податковий тиск з боку держави.

Цифри на цінниках військторгів можна назвати умовно прийнятними. До того ж не для всіх категорій військовослужбовців. Для чого ж тоді існує відомча сфера послуг?

Протягом 2002–2003 рр. Головне управління торгівлі Тилу МО України без погодження з Фондом державного майна здійснило відчуження державного майна на загальну суму 1577 тис. грн. Це є порушенням вимог Закону України «Про підприємства в Україні» та Положення про порядок відчуження основних засобів, що є державною власністю. До того ж, всупереч вимогам Закону України «Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні», укладення договорів з суб'єктами оціночної діяльності на проведення експертної оцінки майна, яке підлягало відчуженню, проводилося не на конкурсних засадах.

З порушенням вимог Закону України «Про інвестиційну діяльність», частина коштів, отриманих протягом минулих років від реалізації майна в сумі 854,3 тис. грн., була спрямована не на розвиток і отримання прибутку, а на потреби підпорядкованих підприємств військової торгівлі. На бухгалтерському обліку цього управління станом на 01.03.2004 р. налічувалося 96 об'єктів нерухомості загальною площею 54885,17 кв. м та балансовою вартістю 9672926,78 грн. За

договорами безоплатного користування майном 47 об'єктів нерухомості загальною площею 20812,7 кв. м та балансовою вартістю 4768982,48 грн. були передані у користування підпорядкованим підприємствам військової торгівлі. Однак укладені договори свідчать про те, що по своїй суті вони є договорами оренди. Зокрема, в них передбачені умови передачі і повернення орендованого майна та визначено, що орендна плата користувачем майна не сплачується. Отже, були порушені вимоги Методики розрахунку і порядок використання плати за оренду державного майна. Крім того, не зазначено, як мають використовуватися

нежитлові приміщення. Досить вигідні домовленості... Але для кого?

Порушуючи Інструкцію про застосування плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань та господарських операцій підприємств і організацій протягом 2002–2004 рр. ГУТТ МО України не оприбутковувало та не відображало рух матеріальних цінностей на відповідальному зберіганні. Товарно-матеріальні цінності оприбутковувалися та списувалися самостійно без оформлення документів приймання та передачі сторонньою структурою та приватним підприємцем. Зрозуміло, що правовідносини сторін в межах договорів про відповідальне зберігання мали ознаки правовідносин за договорами оренди. Це при тому, що експертна оцінка цих приміщень не проводилась та договори оренди не укладались. Хто, кому і за що платив, наразі невідомо. Проте цілком очевидно, що належні до перерахування 30% орендної плати за обліком Управління не проводились та до державного бюджету не перераховувались. Важко навіть уявити, скільки недоотримав державний бюджет внаслідок таких порушень.

Проте подібні фінансові дії ніяк не заважали ГУТТ надавати спонсорську допомогу. Військовим частинам міністерства оборони та військовій прокуратурі Північного регіону на безоплатній основі було передано товарно-матеріальних цінностей на загальну суму 43393,54 грн. Тут, як кажуть, коментарі зайві. Тож тепер слід подумати над тим, чи є таки пасинком у міністерства оборони військторг, якщо за 2002–2003 рр. підпорядкованими підприємствами військової торгівлі було реалізовано 151 об'єкт нерухомості на загальну суму 13372,1 тис. грн. Крім того, у 2002 році здійснено відчуження 101 одиниці автомобільної техніки на суму 299,7 тис. грн., а у 2003 році — 71 одиницю на суму 207,4 грн. Усього реалізовано 172 одиниці автомобільної техніки вартістю 507,1 тис. грн. Унаслідок такої діяльності міністерство оборони втрачало фонди, кошти від реалізації яких надходили до ДП МО України «УТ Зах. ОК». Значна частина їх спрямовувалася на утримання підприємства та покриття збитків від господарської діяльності.

Зокрема, протягом 2002–2003 рр. ДП МО України «УТ Зах. ОК», порушуючи вимоги Закону України «Про підприємства в Україні» та Положення про порядок відчуження основних засобів, що є державною власністю, без погодження з Фондом державного майна здійснило відчуження об'єктів нерухомості та автомобільного транспорту на суму 6136,9 тис. грн. Івано-Франківським та Луцьким військторгами в рахунок погашення заборгованості за минулі роки передані у заставу районним податковим інспекціям та реалізовані без дозволу органу, уповноваженого управляти державним майном, чотири об'єкти нерухомості вартістю 203,6 тис. грн.

Така ж доля спіткала й комплекс складських та допоміжних приміщень у м. Стрий. Його було реалізовано в обхід керівництва ДП МО «УТ Зах. ОК» та без погодження з Фондом державного майна колишнім начальником Львівського військторгу № 53 О. Лобановою. Загальна площа комплексу становила 6038,1 кв. м. За висновком експерта Стрийського міського бюро технічної інвентаризації, нерухоме майно оцінено в 570,9 тис. грн. Це при тому, що залишкова вартість цих об'єктів складала 1058,2 тис. грн.! Кошти від реалізації були спрямовані не на розвиток виробництва, а на утримання ДП МО України «УТ Зах. ОК», підпорядкованих йому філій та ГУТТ МО України.

За рахунок надходжень від передачі в оренду основних фондів та їх реалізації отримувало прибутки і ДП МО України «Кримське управління військової торгівлі». Маючи на балансі 41 об'єкт нерухомості площею 18980 кв. м, підприємство передавало в оренду 10 із них. Це склало 46,8% загальної площі. Майже половина! Порушуючи вимоги Господарського кодексу України, у березні 2004 року без дозволу органу, уповноваженого управляти державним майном, підприємство укладало угоди на передачу в оренду цілісних майнових комплексів. Протягом минулих років відчужено 12 об'єктів нерухомості, 6 одиниць автомобільного транспорту та інших основних фондів на загальну суму 2283,8 тис. грн. Нехтуючи законом, підприємство в рахунок погашення заборгованості за

минулі роки передало у заставу податковій інспекції м. Сімферополя та реалізувало 8 об'єктів нерухомості вартістю 2161,9 тис. грн.

Окрім цих порушень виявлено факти відчуження земельних ділянок військових частин та передачі приміщень військторгу приватним підприємцям, які нібито всією душею і серцем переймаються проблемами забезпечення військовослужбовців. Насправді ж будь-якого прибутку від діяльності комерсантів військторг не отримує. А може, це лише завіса, за якою приховуються фінансові махінації?..

Дозвіл на реалізацію майна військторгу був наданий розпорядженням Кабінету Міністрів України № 844-р від 19 жовтня 1998 року. Але в документі йдеться тільки

Відчуження та передача приміщень військторгу приватним підприємцям, які нібито переймаються проблемами військовослужбовців, насправді ніякої користі їм не дає.

про надлишкове військове майно застарілих зразків та зняте із забезпечення ЗС України. За словами заступника міністра оборони України В'ячеслава Кредісова, сьогодні існує нагальна потреба в удосконаленні порядку відчуження та реалізації військового майна збройних сил. Адже фактично збиткові підприємства функціонують за рахунок реалізації фондів, основною своєю діяльністю не займаються. Тому копійчані націнки на товари виглядають просто смішними у порівнянні з тисячами гривень, які недоотримує міністерство оборони.

— З двохсот державних підприємств Міністерства оборони України 63 є збитковими, — продовжує В'ячеслав Анатолійович. — На сьогодні це тема номер один для мене та моєї команди. Якщо підприємство прибуткове і дає прибуток, ми будемо не лише підтримувати його, а й надавати необхідну допомогу. Я з подивом побачив, що лише декілька підприємств відраховують кошти від отриманого прибутку міністерству оборони. Решта дають аж нуль відсотків прибутку. На деяких з них немає навіть вивіски...

А чому б не поглянути на проблему з іншого боку? Щоб міністерство оборони вимагало ще й дивіденди за користування фондами. Зароблені гроші можна було б вкладати у соціальні та інші програми. Отже, економічна діяльність у тому вигляді, в якому її здійснює військторг, спрямована не на користь держави та її збройних сил. Потребують перегляду сама структура цього державного підприємства, її статут та багато інших документів. Не залишає думка про власне українські особливості будь-яких реформ, які при такому підході тягнуть за собою чергову низку проблем та зловживань.

Сергій БАСАРАБ

Автор висловлює подяку за допомогу в підготовці матеріалу працівникам відділу контролю за фінансово-господарською діяльністю госпрозрахункових структур та державних підприємств Контрольно-ревізійного департаменту МО України полковнику Борису Стародубу, полковнику юстиції Юрію Поліщуку та державному службовцю Лесі Саморай.

На жаль, український варіант цього розділу фізичної підготовки максимально спрощений. І фахівці дану обставину оцінюють досить критично.

Неймовірно, але факт — смуга перешкод існує тисячоліття. Відтоді як завоювання нових земель та захист майна змусили людство звернути увагу на військовий вишкіл. Історики вважають, що саме тоді з'явилися перші збудовані для тренувань вояків паркани, земляні вали та водні перешкоди.

Проте лише у Спарті цей досвід був систематизований. Біг, стрибки, долаття перешкод, плавання проводилися при повному бойовому спорядженні. А одна із вправ — стрибки у довжину з обтяженнями в руках, що імітували зброю — була спрямована саме на вміння спартианців долати загородження на місцевості. Німецькі лицарі навчалися пересуванню на драбинах, а здобуті навички застосовували при штурмі фортець. Популярними були також змагання зі стрибків через стіл та стіну, що розвивали необхідні для служби в піхоті спритність та здатність утримувати рівновагу.

«ШТУРМОВІ МІСТЕЧКА» СУВОРОВА — ПРООБРАЗ СМУГИ ПЕРЕШКОД

У Давній Русі при облозі міст зводили земляні вали, робили підкопи, переходили через рови. Винайдення вогнепальної зброї докорінно змінило стратегію й тактику ведення війн. Торкнулося воно й оборонних споруд — набули поширення окопи, суцільні лінії траншей з невеликими виходами для контратак.

У 1674 році був виданий спеціальний посібник «Учение и хитрость ратного строения пехотных людей», в якому значне місце відводилося саме мистецтву долаття

перешкод. Пізніше російський полководець Олександр Суворов уперше в світовій історії бойової підготовки військ застосував подолання перешкод, побудованих на зразок ворожих загороджень. Називали їх «штурмовими містечками», або «смугами перешкод». Сталося це під час російсько-турецької війни. Напередодні штурму Ізмаїлу війська тренувалися долати штучно створені загородження, що нагадували фортецю в облозі.

САПЕРУ СМУГА — НЕ ПЕРЕШКОДА...

Досвід Великої Вітчизняної війни показав, що головним у бойовій підготовці є долаття перешкод, метання гранат і рукопашний бій. Основною формою підготовки військ стали комплексні заняття, в ході яких військовики набували навичок поведінки в ситуаціях, максимально наближених до бойових. Наприклад, в «Пам'ятке по преодолению штурмовой полосы», напрацьований в 1943 році штабом інженерних військ Червоної армії, особлива увага приділя-

лася підготовці саперів: «...быстро преодолевать различного рода препятствия: небольшие речки, участки болотистой местности, противотанковые рвы, эскарпы и контрэскарпы, проволочные сети, завалы... Для выполнения этой задачи необходимо уделять больше внимания физической подготовке сапера, особенно обучению его преодолению препятствий и метанию гранат».

Кожна інженерна частина повинна була мати штурмову смугу довжиною 450 м з природними та штучними перешкодами, різними фортифікаційними спорудами. В «Памятке...», зокрема, зазначалося, що такі тренування є надзвичайно ефективними для одиночної підготовки солдата.

РОЗРЯДНИК НА СМУЗІ — РЕМБО В БОЮ?

У збройних силах колишнього Радянського Союзу, згідно з Настановою з фізичної підготовки, затвердженою в 1954 році (НФП-54), смуга перешкод була включена до контрольної комплексної вправи. Всього на той час налічувалося чотири смуги — для різних родів військ. Надалі їх кількість збільшувалася. Так, у НФП-78 зазначалося, що всі військовослужбовці повинні долати, окрім єдиної смуги перешкод, ще й спеціалізовані, які існували окремо для особового складу ракетних військ, мотострілецьких та розвідувальних частин, підрозділів морської піхоти, хімічного захисту, танкових, автомобільних, інженерних і десантних частин, для особового складу надводних кораблів і підводних човнів, частин цивільної оборони. Нині у збройних силах Російської Федерації класифікація смуг перешкод доповнена ще й смугою для особового складу військових частин і підрозділів, призначених діяти у гірській місцевості.

НАТО СТАВИТЬ НА... «ТАРЗАНА»

Фахівці стверджують, що американський курс «Подолання перешкод» (Obstacle Course) не тільки формує прикладні навички та розвиває фізичні якості вояків, а є також засобом психологічної підготовки — виховання сміливості, рішучості, впевненості у власних силах. Тому «Курс» введено до

програми фізичної підготовки всіх військово-навчальних закладів США. В окремих видах збройних сил використовують різні смуги і комплекси перешкод. Їхня довжина варіює від 300 ярдів (275 м) до 2 миль (3,2 км), а кількість — від 15 до 25. Кожна група перешкод має свій порядковий номер і назву (наприклад, «хмарочос» або «Тарзан»). Бійці американських спецпідрозділів (рейнджери) також вчать долати смугу із 25 висотних перешкод, яку вони називають «Королевою Дербі». На думку інструкторів, цей іспит дозволяє одразу відсіяти тих, хто не спроможний витримати великих навантажень. Окрім того, заняття з рукопашного бою передбачають подолання штурмової смуги. Нині в армії США використовують два типи таких смуг — довжиною 300 і 400 м.

У збройних силах Великої Британії, зокрема у частинах сухопутних військ, до програми фізичної підготовки входять подолання перешкод, рукопашний бій і «курс пригод». Піхотинці повинні вміти долати важкодоступні ділянки місцевості, природні та штучні загороження і одночасно виконувати

тактичні завдання. Підрозділи британських «командос» проходять тренування на спеціальній смугі, яка складається з 24 елементів.

Варто зауважити, що в арміях більшості країн—членів НАТО кожний військовослужбовець має обов'язково зголоситися на такі випробування, оскільки робити це примусово заборонено статутами. Такий підхід, на думку фахівців, сприяє вихованню у воїна впевненості у власних силах. А ось «проколи» у фізпідготовці відчутно впливають на грошове утримання. Так, в армії США при перевищенні мінімальних нормативів передбачене його збільшення і відповідно при зниженні — зменшення на 20–40%.

УКРАЇНСЬКИЙ ВАРІАНТ: НІ ДОСВІДУ, НІ «НОУ-ХАУ»?

У Настанові з фізичної підготовки у Збройних Силах України (НФП-97) зазначено, що подолання перешкод включає дві вправи: загальну контрольну — на смугі перешкод (виконується без зброї, дистанція — 400 м) та спеціальну контрольну — для особового складу надводних кораблів та підводних чов-

Складається враження, що автори, котрі укладали положення НФП-97, яке визначає варіанти подолання смуги перешкод, були дуже далекі від реалій армійського життя.

Імовірність отримати травму під час рукопашного бою чи при виконанні гімнастичних вправ є значно вищою, ніж під час подолання смуги перешкод.

нів, курсантів військово-морського інституту (виконується з проти-газом, дистанція — 360 м). За виконання вправи військовослужбовці отримують відповідні оцінки. На жаль, український варіант такого розділу фізичної підготовки, як подолання смуги перешкод, максимально спрощений. І фахівці цю обставину оцінюють досить критично. На їхню думку, зменшення кількості смуг перешкод у порівнянні з попередньою НФП є необґрунтованим. Дехто висловлює припущення, що подібні недоліки допущені через некомпетентність авторського колективу методички — мовляв, то були не тільки військові фахівці, а й представники цивільних ВНЗ. Тому й складається враження, що чимало положень документа далекі від реалій армійського життя.

За таких умов деякі командири самостійно вносять доповнення до недосконалих, на їхню думку, розділів і вправ. Приміром, у Мукачівському окремому гірсько-піхотному батальйоні смуга перешкод доповнена елементами для відпрацювання навичок скелелазіння. І в цьому немає нічого дивного, адже бойові дії в горах потребують особливої підготовки.

Проте відомі випадки, коли деякі командири вважають, що при подоланні смуги перешкод існує високий ризик травматизму. А тому займаються в підпорядкованих їм частинах більш «травмобезпечними» бігом на 100 м та 3 км і підтягуванням на перекладині. Проте в брошурі «Профілактика травматизму стосовно занять фізичною підготовкою та спортом» (2002 р.), виданій у Львівському військовому

інституті при національному університеті «Львівська політехніка», доводиться протилежне. Так, біг, гімнастичні та силові вправи, рукопашний бій, ігри випереджають(!) смуги перешкод за кількістю травм (ушкодження суглобів, розтягнення м'язів). Щоправда, при подоланні перешкод ризик отримати струс мозку значно вищий.

Відомо, що у попередженні травматизму багато важить методична підготовленість керівника. На жаль, з цим у військах не все гаразд. Теоретичні та практичні заняття з особовим складом зобов'язані проводити безпосередні командири. Начфізи ж відповідають за інструкторсько-методичну підготовку керівників. Однак рівень її, як показує досвід, є незадовільним. Як наслідок, командири взводів намагаються уникати «малозрозумілої» для них вправи, хоча в приватних розмовах визнають: смуга перешкод є надзвичайно важливим і корисним елементом бойової та фізичної підготовки військовослужбовців.

Юрій СМЕЛОВ

Коментар старшого викладача кафедри фізичної підготовки і спорту Національної академії оборони України, кандидата наук з фізичного виховання і спорту підполковника Григорія СУХОРАДИ:

— Немає сенсу заперечувати або доводити доцільність використання смуг перешкод як елементів фізичної підготовки. Проте я вважаю, що в НФП-97 необґрунтовано скасовані спеціалізовані смуги. При цьому розробники не спромоглися використати закордонний досвід. Не були проведені також відповідні консультації з фахівцями. Час показав, що такі невиправдані зміни не покращили якості бойової підготовки. Отож у проекті Настанови з фізичної підготовки на 2006–2007 рр. слід це обов'язково врахувати.

На мою думку, вартий уваги досвід наших сусідів, які популяризують цей вид спорту. Так, у країнах СНД що-

року проводяться змагання, а в настановах багатьох армій існують розрядні норми та відповідні описання виконання елементів подолання перешкод. Кращим воякам присвоюють спортивні розряди. Ми чомусь відмовилися від цього. Хоча українська збірна бере участь у міжнародних змаганнях та демонструє непогані результати, дедалі важче стає підібрати команду, яка б була спроможна витримувати конкуренцію. Напевно, саме тому більшість членів збірної — курсанти та слухачі військових навчальних закладів. Адже на сьогодні тільки у ВВНЗ смуги перешкод не потрапили до списку «небажаних».

Український Взуттєвий Альянс

“Український Взуттєвий Альянс” є офіційним представником взуттєвої фабрики “АРТДАН” на ринку України. АТ “АРТДАН” спеціалізується на виробництві чоловічого та жіночого повсякденного модельного і спеціального взуття, працює на ринку України з 1993 року.

Підтвердженням цього є численні нагороди, отримані фабрикою на вітчизняних та міжнародних виставках “Leathe and Shoes”, “Київський міжнародний Контрактовий ярмарок”, “Казанський ярмарок”, “Межрігіональні універсальні виставки-ярмарки” та інших.

Нашими постійними споживачами вже тривалий час є такі державні установи як: Державна Митна служба України, МВС України, Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи, Міжнародний аеропорт “Бориспіль”. Потужність виробництва дозволяє випускати до 6 тисяч пар взуття на місяць. Всі моделі виготовляються тільки з натуральної, високоякісної шкіри, а утепленні моделі комплектуються натуральним або ж штучним хутром.

Україна 03039, місто Київ
вул. Голосіївська 7, корп. 1, оф. 907

тел./факс 251-48-09

DEFENDER

SPECIAL COLLECTION

Нечуваних страждань та тортур зазнав останній кошовий отаман Запорозької Січі Петро Калнишевський під час свого заслання на Соловки за «величайшим повелением» Катерини II

Дмитро Іванович Яворницький був єдиним українським істориком, який присвятив своє життя справі дослідження козацької спадщини. Навесні 1887 року він вирушає в далеку й важку дорогу на острів Соловки. Саме там, серед холодних вод Білого моря, в Соловецькому монастирі мають зберігатися архівні документи про запорозьких ватажків.

Соловецький монастир був не лише релігійним центром старої Росії. Ще за часів Івана Грозного він став місцем заслання та ув'язнення «неугодних» царському урядові й церкві відомих державних діячів.

Насамперед Яворницький відвідав головний монастирський собор, де побачив біля стіни три надгробні плити. Напис на одній з них сповіщав: «Здесь погребено тело в бозе почившаго кошевого бывшей некогда Запорожской грозной Сечи казаков атамана Петра Калнишевского, сосланного в сию обитель по высочайшему повелению в 1776 году на смирение».

Більшість тюремних камер, де сиділи заслані на упокорення, були

вже замуровані, і лише деякі з них можна було побачити з дозволу високого начальства — архімандрита Соловецького монастиря. Оглянувши ті місця, Яворницький мав змогу ознайомитися з монастирським архівом: «Колись усі в'язні поділялися на три розряди. Перший — ті, які перебували на покаянні; вони жили в тюрмі і повинні були щодня відвідувати церкву. В'язні другого розряду сиділи у в'язниці в окремих камерах і під замком. З дозволу архімандрита їм інколи можна було виходити: взимку — на прогулянку, влітку — на роботу. Нарешті, в'язні третього розряду могли виходити тільки тричі на рік, решту часу безвихідно сиділи під замком. У монастирі та-

ких в'язнів називали великими грішниками...

Дехто з цих грішників сидів у рогатці. Рогатками називався металевий обруч, що його надівали в'язневі на голову, від лоба до потилиці, потім замикався на замок за допомогою двох ланцюгів, що спускалися вниз од скронь до підборіддя. До цього обруча були прироблені перпендикулярно декілька довгих залізних шипів (колючок), спрямованих у голову в'язня. Таким чином, ці рогатки не дозволяли людині лягати на бік, горілиць або на живіт, і вона повинна була спати тільки сидячи. Крім того, в Соловецькому монастирі були дві тюрми, які до того часу вже не використовувалися. Це Жаравина і Корчагіна. Корчагіна тюрма називалась так тому, що в ній не можна було сидіти інакше, як тільки скорчившись. А Жаравина, через те, що там було дуже жарко. Всі тюрми знаходилися в той час всередині монастирського муру. Камери були дуже малі, а вікна такої величини, що можна тільки руку просунути».

Але на цьому «святотому» острові були ще жахливіші підземні каземати. Побудовані в низині, вони містилися під самими баштами, і в

ями постійно просочувалася ґрунтова вода, що набагато погіршувало їй без того жахливі умови ув'язнених. Особливо славилась вежа Коржна. Хоча вона й стояла на високому горбі, в її підземеллі була схована найстрахотливіша тюрма, викладена диким каменем. Сюди кидали найтяжчих злочинців. В цій тюрми ніколи не пробивалося світло, а в камерах стояв нестерпний холод.

«В'язням, приреченим сидіти в таких ямах, спершу заковували в залізо обидві ноги з лівою рукою, вільною залишали тільки праву руку, а потім по драбині спускали людину в яму. Після цього з ями витягали драбину, пристукували залізною лядою або кришкою, через яку потім подавали злочинцеві хліб і воду. В'язень дерев'янів од холоду, він не знав ні тепла, ні світла, тіло його, особливо закуті ноги, покривалося страшними болячками; одяг перетворювався на лахміття, нігті виростали і ставали схожими на пазурі, власні випорожнення отруювали міазмами всю яму, і на додаток до всього цього на нещасного в'язня нападали голодні пацюки. У таких випадках порушувалося питання про те, чи можна спустити в яму палицю, щоб в'язень відганяв од себе гризунів. Але це питання вважалося таким важливим, що з цього приводу зверталися за дозволом до самої столиці, і поки звідти приходив дозвіл, пацюки завдавали безсилим мученикам тяжких страждань: об'їдали їм носи, вуха, пальці ніг, закутих у кайдани. Щоправда, такі в'язні недовго мучилися в ямах: вони або божеволіли, або прощалися з життям».

Такі ж камери були і в Прядильній вежі. Досить сказати, що одна тільки стіна цієї вежі мала товщину дев'ять аршин. У ній була зроблена камера, в якій панували темрява й сморід. Ось як про неї писав Яворницький:

«Вона зроблена на зразок арки і має вигляд великої печі для варива, її довжина становить чотири з половиною аршини, висота має понад два аршини; в ній не було ні грубки, ні вікон, ні меблів, щоб сидіти; зовнішній світ проходив сюди через невеличку, зроблену в стіні щілину, заввишки 5 вершків і завширшки 2 вершки, через яку просовували в'язневі харч і воду. Камера зачинялася двома дебели-

ми дверима: зсередини — залізними, а зовні — дерев'яними... обое дверей замикались величезними пудовими замками».

Від старожилів-монахів учений дізнався, що саме у цій кам'яній могилі ув'язнений Петро Калнишевський просидів чверть віку.

НЕСКІНЧЕННО ДОВГІ РОКИ СМЕРТІ...

Вартові, монахи і сам архімандрит пильно стежили за тим, щоб Калнишевський під час прогулянок або відвідування собору не бачився і не розмовляв зі сторонніми людьми. Лише кілька слів почули від нього богомольці, які історик і заніс до своєї книги. Ось вони:

«Прийшли ми до трапезної — розповідав селянин Лукін, — перед обідом, чекали монахів з порціями. Коли це проходить чоловік незнайомий у супроводі трьох солдатів з рушницями і питає нас: «Хто царем тепер? Як царі живуть тепер і як ведеться на Русі?» Ми відповідали, що царем Олександр Павлович; живуть, як і раніше. Він би й ще розпитував нас, та солдати не дозволили. «Від цього чоловіка, — казали вони, — відійдіть геть, з цим чоловіком не слід вам розмовляти». І монахи теж заборонили. «Архімандрит побачить, — казали вони, — так недобре вам за це буде».

Коли появився архімандрит, він підійшов до нього для благословення. «Древен ты еси, землею пахнущи», — сказав архімандрит тому чоловікові. І справді, він був дуже кволий і старий. Тут він і життя своє скінчив. Пізніше монахи казали, що це якийсь кошовий отаман».

Яворницькому кинулося у вічі те, що монастир звернений до моря Святими воротами, крізь які входили архімандрити, царські достойники і єдиний раз за життя — в'язні.

Прядильна башта відома тим, що на її першому ярусі розташований сухий каземат, в якому пробув останні дев'ять років неволі Калнишевський. А шістнадцять років він утримувався у жахливій Головленковій башті. Від живих свідків, літніх монахів, Яворницький довідався, в яких умовах перебував Калнишевський у камері Прядильної башти:

«...Коли кошового переводили з Прядильної башти в інше приміщення, то від нього залишилося в камері більше як на два аршини нечистот. Просидівши в тюрмі такий довгий час, він здичавів, став похмурий і втратив зір. У нього, як у звіра, вирости великі пазурі, довга борода і весь одяг на ньому, каптан з гудзиками, розпався на лахміття і звалювався з плечей».

Просидівши в тюрмі такий довгий час, отаман здичавів і втратив зір. У нього вирости великі пазурі, довга борода, а одяг перетворився на лахміття і звалювався з плечей.

ЩО СИЛЬНІШЕ СЛОВА БОЖОГО ДЛЯ МОНАХА СОЛОВЕЦЬКОГО?

Серед запилених сувоїв грубого паперу Яворницький вишукував кожне слово, що стосувалось імені кошового. Згодом він дізнався, що є й такі архіви, які дуже суворо оберегаються від стороннього ока. Отут стала у нагоді «біблія». Збираючись у дорогу, — Дмитро Іванович знав, що на Соловках зустріне-ть-ся з монахами, від яких залежатиме успіх його розвідки. Тому наперед дещо з собою захопив, — «чудодійну вологу». Але не в звичайній пляшці, а в «святій біблій», бо везти туди спиртові напої суворо заборонялося.

Таку «біблію» на його замовлення зробили в Петербурзі. Там він і наповнив її чистим, найміцнішим спиртом. Зовні ця «свята» книга була схожа на справжню біблію, але всередині була порожня і вміщувала три літри спирту. Щоб не викли-

Бере Яворницький свою «біблію», відкриває чопика й націджує повну чарку спирту.

— Пийте, батя, це медя...

Монах усміхається, підходить, хреститься, бере чарку — ковть, — і немає. Потім крякне, понюхає житника і враз наче перероджується: стає веселий, балакучий, доступний.

Монахи швидко дізналися про ту «медю» та й зачастили до Яворницького. Вип'ють святі отці, а потім з них хоч мотузку крути. Все, що б не попросив Дмитро Іванович, — до його послуг. Дозволили йому й архівами користуватися, до яких раніше не було доступу. Навіть самі допомагали розв'язувати й зав'язувати папки столітньої давності.

ПРО ЩО РОЗПОВІЛИ АРХІВИ?

Як свідчать історичні джерела, кошовий отаман Петро Іванович Калнишевський належав до заможної козацької верхівки. Очолоючи За-

час не спускали очей монахи. Ці побожні інквізитори в рясах сліпо, віддано, з тупою жорстокістю виконували «высочайшие» укази. В жодному документі не було зазначено, за що саме Калнишевського позбавлено волі.

Далі Яворницький знайшов касові книги монастиря, з яких видно, що Калнишевському було визначено утримання по карбованцю на день. Але дивна річ! Кожного разу за одержання цих грошей розписувалися караульні солдати, що були приставлені охороняти отамана. Немає сумніву, що ці гроші не доходили до Петра Калнишевського.

Через 25 років, коли імператор Олександр I зійшов на престол, Петро Калнишевський, отримав «волю». Та кому вона була потрібна, коли отаман ледве ноги пересував. Він відмовився від дарованої йому «волі» і залишився на острові до самої смерті, яка сталася через два роки (1803). А прожив Калнишевський 112 років...

Вартий уваги і такий факт. Коли імператор Олександр I відвідав Соловки і побачив яму, в якій сидів кошовий Петро Калнишевський, він «пришел в ужас». Щоб чимось задобрити невинного мученика, імператор спитав Калнишевського, яку б він хотів винагороду за перенесені муки й страждання? Той зневажливо зміряв царя поглядом: «Нічого мені, государю, не треба, окрім одного: накажи збудувати острог для таких же мучеників, як і я, щоб вони не страждали в земляних ямах». Цар наказав ями ліквідувати, але збудував такий острог, в якому в'язні почували себе анітрохи не краще, ніж у ямах.

Закінчивши справи, пов'язані з розшуками слідів кошового отамана Калнишевського, історик оглянув визначні місця монастиря і його околиць. Він побував у музеї, в старовинних церквах... Після триденного перебування на Соловках Яворницький пароплавом повернувся до Архангельська, а звідти — на Україну. Він не знайшов жодної інформації стосовно затопленого козацького флоту, проте заповнив білу сторінку в історії життя останнього кошового отамана Запорозької Січі Петра Калнишевського...

Калнишевському було визначено утримання по карбованцю на день. Але дивна річ! Кожного разу за одержання цих грошей розписувалися караульні солдати.

кати підозри, вона мала кольорову стрічку для перекладання сторінок, а насправді нею прикривався чопик, яким був загвинчений отвір.

І що ж, історик не помилився. «Біблія» йому дуже допомогла, бо, як виявилось, цю «вологу й монаси приємлюють». Ось копається Яворницький в архівному мотлосі, а біля нього весь час на сторожі монахи. Його прислав сюди архієрей, щоб наглядав за настирливим істориком. Дмитро Іванович каже йому:

— Ану, отче, досить вам топтатися за моєю спиною, йдіть лишень сюди.

Сухорлявий і сутулий монах з рудою борідкою і клобуком на голові несміливо підходить до нього, насторожується.

— Ви мене тут хлібним квасом пригощаєте, — почав Яворницький, — а я з України привіз свячену водицю. Підійдіть ближче, не бійтесь.

порозьку Січ і будучи одним із найбагатших землевласників на Запорозжжі, він підтримував, звичайно, заможне козацтво. За згодою царського уряду Калнишевський проводив політику ліквідації виборності старшини і обмеження прав рядового козацтва. Саме тоді козацька влада на Запорозжжі втратила своє колишнє значення і зосередилася в руках так званої старшинської сходки. Калнишевський брав участь у російсько-турецькій війні 1768–1774 рр. і виявив себе здібним воєначальником. Та незважаючи на це в 1775 році, після зруйнування за наказом Катерини II Запорозької Січі, Калнишевського було заарештовано і вислано до Соловецького монастиря.

З документів Яворницький довідався, що в'язня вважали за секретного й дуже важливого, тому монастирській варті наказано було суворо й пильно доглядати його. Отамана пильнували не тільки озброєні вартові, — з нього весь

ВОЇН, ЗУПИНИ ВОГОНЬ!

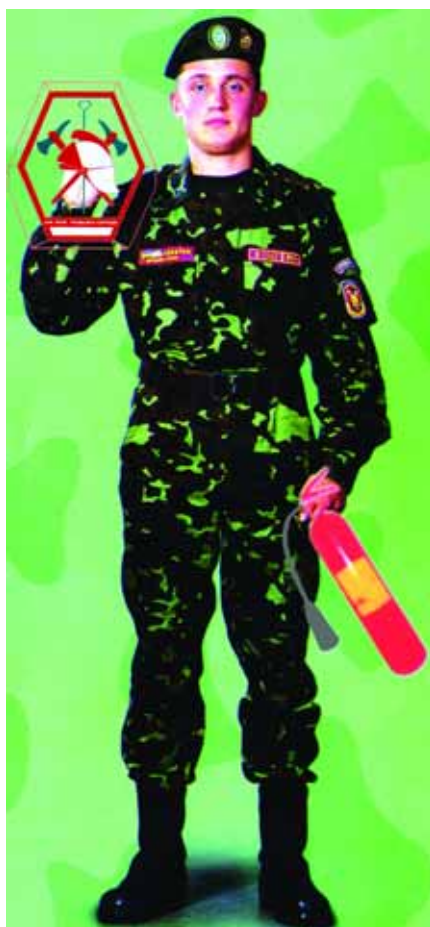
Товариство з обмеженою відповідальністю

ВКФ «ПОЖЕЖНІ СПРАВИ»

ФАКТИЧНА АДРЕСА: м. Київ, вул. Електриків, 23

ПОШТОВА АДРЕСА: 02002, а/с 25,

Тел.: 8 (044) 466-36-00; 8 (044) 233-58-59; 8 (044) 428-79-59

Захисти Вітчизну!

Ми забезпечимо Ваше підприємство:

- Пожежними рукавами
- Вуглекислотними і порошковими вогнегасниками
- Протипожежною арматурою
- Пожежним інвентарем
- Засобами індивідуального захисту
- Бойовим спорядженням, одягом для пожежників, теплозахисними костюмами
- Іншою продукцією протипожежного призначення

ПЕКЕЛЬНИЙ ЧЕРВЕНЬ 41-ГО

Чи керував Сталін обороною СРСР у перші дні війни? До 1953 року на таке запитання була лише позитивна відповідь. Будь-які сумніви щодо діяльності вождя на кожному з постів, які він обіймав, мали далекосяжні, якщо не фатальні, наслідки. Відтоді ситуація змінилася, і сьогодні чимало істориків стверджують, що Сталін на самому початку війни не керував обороною країни. Останнім часом ця версія утвердилася в наукових працях деяких дослідників близького і далекого зарубіжжя. Не залишили цю тему поза своєю увагою й окремі автори художніх та документальних творів, які відкидають версію про «хворобу» Сталіна і наголошують на його «злочинній» бездіяльності. Та чи відповідає це дійсності?

ПРО ЩО РОЗПОВІВ СЕКРЕТНИЙ ЗОШИТ ІЗ ПРИЙМАЛЬНИ ВОЖДЯ?

Публікація відомостей із зошитів запису осіб, прийнятих Йосифом Сталіним з 1927 по 1953 рік, виявлених в архівах колишнього ЦК КПРС, пов'язана з прагненням до об'єктивного висвітлення історії і не має на меті його обілити. Зошити велися черговим у приймальні вождя, що фіксував прізвища відвідувачів і час їхнього перебування в кабінеті Сталіна в Кремлі. Судячи із записів, протягом восьми днів — з вечора 21 по 28 червня 1941 року (наступний запис зроблено 1 липня 1941 р.) — Сталіна відвідували члени Політбюро ЦК ВКП(б), вищі воєначальники Червоної Армії та Військово-Морського Флоту СРСР, державні й політичні діячі, серед яких були Молотов, Каганович, Микоян, Маленков, Берія, Будьон-

ний, Ворошилов, Жуков, Кузнецов та багато інших відомих діячів. Водночас у ті напружені червневі дні й ночі Сталін приймав також керівників наркоматів, військових, учених. Документ публікується без поправок і коментарів. Він спростовує усталену версію про хворобу і бездіяльність Сталіна в червневі дні 1941 р. Неупереджений аналіз списку відвідувачів дає можливість зрозуміти, що вже з перших годин бойових дій на радянсько-німецькому фронті Сталін активно керував державою, брав участь в організації оборони країни. Зміст зошитів повністю опубліковано у «Военно-историческом журнале» (1994, № 6. — С. 27—30).

Записів за 29 та 30 червня немає. Напевно, прийом відвідувачів був скасований Сталіном. А чому так сталося, спробуємо з'ясувати, поставивши запитання: які події, що передували 29–30 червня 1941 року, могли «вибити із сідла» Сталіна? Відповідь дає Енциклопедія Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.: «Після важких і запеклих боїв радянські війська 28 червня були змушені залишити Мінськ».

Було ясно: якщо просування німецьких військ збереже такі ж високі темпи, то через два тижні вони вже будуть під Москвою. Сталін знав, що за кількістю танків і літаків, які відігравали головну роль при проведенні німцями блискавичних кампаній, Червона Армія не лише не поступалася вермахту, а й значно переважала його. А тут замість відсічі ворогу та перенесення бойових дій на його територію доводилося думати про власний порятунок. Можливо, тоді Сталіну вперше спала на думку страшна здогадка про те, що Червона Армія (та й не лише вона) не має бажання захищати його одноосібну владу.

29 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

29 червня Сталін, як зазначав у своїх спогадах Жуков, двічі приїжджав у Наркомат оборони, у Ставку Головного Командування і надзвичайно різко реагував на ситуацію, що склалася на Західному стратегічному напрямі.

Коли на сьомий день війни — 28 червня — фашистські війська захопили Мінськ, згадував Микоян, — зв'язок з Білоруським військовим округом перервався.

«29 червня ввечері у Сталіна в Кремлі зібралися Молотов, Маленков, я і Берія. Докладних даних про становище в Білорусії тоді ще не надійшло. Відомо було лише, що зв'язку з військами Білоруського фронту немає. Сталін зателефонував у Наркомат оборони Тимошенку. Але той нічого конкретного про стан справ на Західному напрямі сказати не зміг. Стурбований таким перебігом справ, Сталін запропонував усім нам поїхати в Наркомат оборони і на місці розібратися в ситуації».

У Наркоматі були Тимошенко, Жуков, Ватутін. Сталін тримався спокійно, запитав, де знаходиться командування Білоруським військовим округом, чи є зв'язок. Жуков доповів, що зв'язок втрачено, і за весь день відновити його не могли. Потім Сталін ставив інші запитання: чому допустили прорив німців, яких заходів вжито для налагодження зв'язку тощо. Жуков доповів, що людей вже направили, але скільки часу потрібно для встановлення зв'язку, ніхто не знає.

Майже півгодини говорили досить спокійно. Потім Сталін вибух-

нув: що за Генеральний штаб, що за начальник штабу, який так розгубився, не має зв'язку з військами, нікого не представляє і ніким не командує. Жуков, звісно, не менше, ніж Сталін, уболівав за стан справ, і такий окрик був для нього образливим. Він вибіг до іншої кімнати. Молотов пішов за ним. Хвилин через 5–10 Молотов привів зовні спокійного Жукова. Домовилися, що на зв'язок з Білоруським військовим округом піде Кулик (Сталін запропонував), а потім інших людей пошлють. Це завдання було поставлене Ворошилову, а його супроводжував енергійний, сміливий воєначальник Туманян. Пропозицію про супроводжувача вніс я. Головне тоді було відновити зв'язок. Справи в Конєва, що командував армією в Україні, продовжували успішно розвиватися в районі Перемишля. Але війська Білоруського фронту залишилися тоді без централізованого командування. Сталін був дуже пригнічений. Коли вийшли з Наркомату, він сказав: «Ленін залишив нам велику спадщину, а ми — його наступники — усе це...» Ми були вражені вислов-

Сталіну спала на думку страшна здогадка про те, що Червона Армія не має бажання захищати його одноосібну владу.

люванням Сталіна. Виходить, що все безповоротно втрачено?»

За спогадами Д. Волкогонова, Ставка та Генштаб намагалися створити новий рубіж оборони на шляху німецького наступу, котрий зім'яв Західний фронт, перекидаючи сюди 13, 19, 20, 21 і 22-гу армії разом із рештками частин, які виходили з оточення. Сталін, втрачаючи самовладання, 29 червня двічі з'являвся в Наркоматі оборони і звинувачував у всьому військових керівників.

Кульмінацією психологічного шоку Сталіна була його реакція на звістку про взяття німцями Мінська. Він поїхав до себе на дачу і майже весь день не з'являвся в Кремлі. До нього вирушили Молотов і Берія. Невідомо, про що вони говорили, однак Сталіну важко було сприйняти, що лише через тиждень після початку війни столиця Білорусії опинилася під чоботом загарбника.

У другій половині 70-х Волкогонов входив до складу інспекторської групи, очолюваної Маршалом Радянського Союзу К. Москаленком. Кілька днів група перебувала в Горькому. Вечорами Волкогонов доповідав маршалу про хід перевірки стану партійно-політичної роботи в інспектованих частинах. Після цього кілька разів зав'язувалася розмова про спогади Москаленка, його погляди на деякі питання вітчизняної історії. Якось під час такої бесіди Волкогонов запитав:

— Кириле Семеновичу, чому у своїй книжці Ви не згадали факт, про який розповідали на партактиві майже два десятки років тому? Ви впевнені, що все це було?

— Який факт, про що Ви? — насторожився маршал.

— Про зустріч Сталіна, Молотова і Берії з болгарським послом Іваном Стаменовим у липні 1941 року.

Москаленко довго мовчав, дивлячись у вікно, потім промовив:

— Не настав ще час говорити про це. Та й не все перевірити можна...

— А що Ви самі думаєте про достовірність сказаного Берією?

— Усе, що він говорив, навряд чи його виправдовувало... Та й важко в його становищі було тоді вигадувати те, що не могло допомогти злочинцю...

Аби читачу було зрозуміло, про що йдеться, наведемо уривок з одного документа. 2 липня 1957 року відбулися збори партійного активу міністерства оборони СРСР, на

Кульмінацією психологічного шоку Сталіна була його реакція на звістку про взяття німцями Мінська. Він поїхав до себе на дачу і майже весь день не з'являвся в Кремлі.

яких обговорювали лист ЦК КПРС «Про антипартійні групи Маленкова, Кагановича, Молотова та ін.». Доповідь зробив Жуков. Виступили воєначальники Конев, Малиновський, Кузнецов, Неделін, Баграмян, Вершинін, Голиков, Мерецков, Желтов та ін. Коли слово взяв Москаленко, він, зокрема, сказав:

— Свого часу ми з Генеральним прокурором товаришем Руденком, розглядаючи справи Берії, встановили, як він засвідчив... що ще 1941 року Сталін, Берія і Молотов у кабінеті обговорювали питання про капітуляцію Радянського Союзу перед фашистською Німеччиною — вони домовлялися віддати

Гітлеру Радянську Прибалтику, Молдавію і частину території інших республік. Причому намагалися зв'язатися з Гітлером через болгарського посла, який виявився вищим за цих керівників, заявивши їм, що ніколи Гітлер не переможе росіян, нехай Сталін про це не тривожиться.

Москаленко розговорився не відразу... Під час тієї зустрічі з болгарським послом, згадував маршал, Сталін весь час мовчав. Говорив тільки Молотов, який просив посла зв'язатися з Берліном. Свою пропозицію Гітлеру про припинення військових дій і великі територіальні уступки (Прибалтика, Молдавія, значна частина України,

Білорусії) Молотов, за словами Берії, назвав «можливим другим Брестським договором». Посол відмовився бути посередником у цій сумнівній справі, сказавши: «Якщо ви відступите навіть до Уралу, то все одно переможете».

— Важко стверджувати, що все було саме так, — задумливо сказав Москаленко. — Та зрозуміло одне, що Сталін у ті дні був у розпачі. Навряд чи вигадав усе це Берія, і колишній болгарський посол у розмові з нами підтвердив цей факт...

30 ЧЕРВНЯ 1941 РОКУ

30 червня десь о 4-й годині у кабінеті Микояна знаходився Возне-

сенський. Раптом зателефонували від Молотова і запросили їх зайти до нього. У Молотова вже були Маленков, Ворошилов, Берія. Говорили про необхідність створення Державного Комітету Оборони, якому треба віддати всю повноту влади в країні. Передати йому функції Уряду, Верховної Ради і ЦК партії. Микоян і Вознесенський з цим погодилися. Домовилися на чолі ДКО поставити Сталіна, вважаючи, що його ім'я має велику силу, а це полегшить мобілізацію і керівництво всіма військовими діями. Вирішили поїхати до нього.

Молотов, щоправда, сказав, що Сталін нічим не цікавиться, втратив ініціативу і перебуває в поганому настрої. Тоді Вознесенський, обурений почутим, сказав: «В'ячеславе, йди вперед, а ми — за тобою». У нас була впевненість у тому, що ми організуємо оборону і зможемо воювати по-справжньому.

Приїхали на дачу до Сталіна. Застали його в малій їдальні, де він сидів у кріслі. Він подивився на нас і запитав: «Навіщо прийшли?» Вигляд у нього був якийсь дивний, не менш дивним було й поставлене запитання. Адже, по суті, він сам мусив нас викликати. Тоді Молотов чітко виклав наші пропозиції сконцентрувати владу, щоб швидко поставити країну на ноги. І на чолі такого органу має бути він, Сталін. Вождь глянув здивовано і сказав: «Гаразд».

З цього приводу Волгогонов висловлював здогад, про що тоді подумав Сталін: візит майже всіх членів Політбюро може означати намір усунути його з усіх постів. А може, навіть арештувати? Адже всі невдачі можна «списати» на одну людину. Він, Сталін, давно переконався, що в будь-якому провалі має

Сталін давно переконався, що в будь-якому провалі має бути цап відбувало. Людям треба дати можливість затаврувати винного.

бути офірний цап. Людям треба дати можливість затаврувати винного. Але авторитет вождя був таким високим в очах його соратників, що, схоже, таке припущення навіть не могло спасти їм на думку.

...Тоді Берія запропонував призначити п'ять членів Державного Комітету Оборони: «Ви, товаришу Сталін, будете на чолі, потім Молотов, Ворошилов, Маленков і я». Сталін зауважив: «Треба включити також Микояна і Вознесенського. Всього сім чоловік затвердити».

Берія знову каже: «Товаришу Сталін, якщо всі ми будемо займатися в ДКО, то хто ж працюватиме в Раднаркомі, Держплані? Нехай Микоян і Вознесенський займаються всією роботою в Уряді й Держплані». Вознесенський виступив проти пропозиції Берії і запропонував, щоб у складі ДКО було сім чоловік з урахуванням названих Сталіним. Інші на цю тему не висловлювалися. Згодом з'ясувалося, що Берія влаштував так, що Молотов, Маленков, Ворошилов і він сам заздалегідь узгодили між собою цю пропозицію. Микоян попросив призначити його особливим уповноваженим ДКО з наданням йому усіх прав в галузі постачання фронту продовольством, речовим забезпеченням і паливом. Так і вирішили.

Вознесенський попросив доручити йому керівництво виробництвом озброєння і боеприпасів, що також було прийнято. Керівництво

виробництвом танків було покладено на Молотова, авіаційну промисловість доручили Маленкову. За Берією залишили охорону порядку в країні та боротьбу з дезертирством. Того ж дня постанова про створення Державного Комітету Оборони на чолі зі Сталіним була прийнята, а 1 липня її опублікували...

Народ, як і раніше, вірив Сталіну, з ним пов'язував всі свої надії. Можливо, саме це допомогло йому заспокоїтися. 3 липня 1941 року Генеральний секретар ЦК ВКП(б), голова РНК СРСР і Державного Комітету Оборони Йосиф Сталін виступив по радіо зі зверненням. Цього дня німецький генерал-полковник Ф. Гальдер записав у своєму щоденнику: «Не буде перебільшенням, коли скажу, що кампанію проти Росії буде виграно протягом 14 днів». Німець явно поквапився: війна лише починалася, важка і довга...

Сьогодні, у розпал найгостріших дискусій про минуле, як ніколи цінуються неупереджені історичні факти, інформація першоджерел, архівні матеріали і нехай суб'єктивні, але не інтерпретовані мемуари та щоденники. Вони свідчать, що на початку війни Сталін вочевидь не проявив тієї «величі духу», про яку так переконливо твердили після Перемоги радянські історики та письменники.

Леонід ПОРИЦЬКИЙ, історик

«RANGER»

НАЦІОНАЛЬНА ГОРДІСТЬ АМЕРИКИ

Американські спецпід-розділи рейнджерів створені в 1756 р. На той час це були загони легкої піхоти, що вели війну з аборигенами та французами, застосовуючи індіанську тактику засідок і несподіваних нападів.

«РУХАЙТЕСЯ ШВИДКО І БИЙТЕ НИЩІВНО»

«Рейнджер» означає «бурлака, егер, лісничий». Майор Роберт Роджерс — організатор загонів рейнджерів — сформулював 19 заповідей для своїх підлеглих, які й нині є актуальними. Вони визначають поведінку бійців у різних ситуаціях: «Ніколи нічого не забувай», «Рухайся швидко і бий нищівно», «Говори правду, що ти робив і бачив», «Ніколи не вертайся в табір тією самою дорогою», «Ніколи не переправляйся через річку усім відомим бродом».

Рейнджерські традиції набули розвитку в роки Американської революції (1775–1783 рр.), коли Френсіс Маріон на прізвисько «Болотяна лисиця» застосовував у боях з британськими військами партизанську тактику. Під час громадянської війни в США (1861–1865 рр.) «партизанка» мала також широке застосування. «Сірий привид» — полковник Джон Мосбі з Вірджинії — створив у складі конфедеративних військ спецзагін рейнджерів, який викликав жак і паніку серед жителів північних штатів. Очолити 300 сміливців-добровольців, він здійснював зухвалі рейди в тилах противника, перерізав шляхи до комунікацій, виводив з ладу залізничні колії, громив ворожі штаби далеко за лінією фронту.

Громадянська війна була останньою війною США на власній території. Відтоді американські війська брали участь у збройних конфліктах лише за межами своєї держави. Офіційна історія військ спецпризначення Сполучених Штатів Америки замовчує тривалий період їхнього існування аж до Другої світової війни. Саме тоді фа-

ктично відбулося їхнє бойове хрещення та організаційне оформлення. Так, 9 липня 1942 р. у Форт-Харрісоні (штат Монтана) був організований 1-й зведений американсько-канадський загін спеціального призначення — «Диявольська бригада». Він діяв два роки, відзначившись в боях з переважаючими силами противника в Італії та Франції. 19 червня 1942 р. в Ірландії був сформований 1-й батальйон рейнджерів, названий на честь його командира — майора Уільма Дербі — «Рейнджерами Дербі». Цей військовий підрозділ виконував завдання на Європейському континенті, особливо відзначившись у десантній операції в Нормандії.

КЕННЕДІ — ЗА ВІЙНУ ПАРТИЗАНІВ І... УБИВЦЬ

У збройних силах США засновником групи спецпідрозділів, до яких увійшли бойові плавці ВМС, війська спеціального призначення СВ, підрозділи спеціальних операцій ВПС та 75-го піхотного полку («рейнджери»), вважається президент США Джон Ф. Кеннеді. У 1961 р. він заявив, що збройні сили, створивши спецвійська, врятували США в роки «холодної війни».

Зокрема, він зазначав: «Це зовсім інший вид бойових дій, абсолютно новий за своєю інтенсивністю, але водночас і старий, як сама війна... Це війна партизанів, підричників, заколотників, убивць..., війна із засідок замість звичайних бойових дій..., війна шляхом таємного проникнення на територію противника, замість відкритої агресії... Якщо ми хочемо зберегти незалежність, нам потрібна нова стратегія, зовсім інші збройні сили, зовсім інша програма підготовки військ».

У РЕЙНДЖЕРИ — ЗА КВОТАМИ

Підготовка рейнджерів регламентується польовим статутом FM-21-50. Курси, на які приймають офіцерів і сержантів, настільки престижні, що командування ВПС і ВМС домоглися квоти для своїх військовослужбовців. На сьогодні 60% курсантів — представники сухопутних військ, 20% — військовослужбовці ВПС і ВМС, 20% — військовослужбовці з країн — членів НАТО, Латинської Америки, Африки й Азії.

Щоб стати рейнджером, необхідно пройти 72-денний курс у Форт-Беннінзі (штат Джорджія). Головна мета навчання — підготовка командирів штурмових груп, здатних діяти у найскладніших умовах. Такі підрозділи в американській армії використовуються для нальотів на ворожі об'єкти в тилу, облаштування засідок, а також для розвідки і патрулювання.

Система підготовки рейнджера сувора і небезпечна. Курсантів навчають переборювати психологічні та фізичні навантаження, створюючи наближені до реальних умов. Впевненість виховується шляхом подолання страху, втоми, відчуття голоду при діях у критичних ситуаціях. Зазвичай всі операції проводяться вночі.

Бажаючий навчатися на курсах має подати рапорт і пройти необхідну підготовку. Якщо офіцер або сержант не проходив вишколу в загальновійськовому підрозділі, він направляється до однієї з піхотних шкіл, де повинен навчитися командувати відділенням у бою. Абітурієнти надсилають до приймальної комісії випуску з кваліфікаційної книжки із записами з фізичної підготовки, орієнтування на місцевості, коректування вогню артилерії й авіації, підривної справи, умінь надавати першу допомогу, роботи на радіостанції. Офіцери і сержанти тимчасово позбавляються своїх військових звань, одержуючи звання «курсант», і носять камуфляжну форму без відзнак.

Програма курсів складається з чотирьох етапів (по 12–18 днів). Курсанти навчаються проводити розвідувальні та диверсійні операції, діючи в гірській та лісистій місцевостях (Джорджія), в пустелі на полігоні Дагуей Прувінг Граунд (Юта), у болотистій місцевості (Флорида). Переміщення в різні регіони здійснюється як повітряно-десантна операція. Навчання має безперервний цикл: одержання бойового завдання; його планування, підготовка, виконання; звіт про виконання; розбір з метою освоєння операцій малих підрозділів рейнджерів.

«КОРОЛЕВА ДЕРБІ» — ІСПИТ НЕ ДЛЯ СЛАБАКІВ

Курсантів-новачків направляють до табору Дербі, що розташований

на території Форт-Беннінга, де перевіряють рівень фізичної і бойової підготовки майбутніх рейнджерів. Цей період навчання називається «початковою фазою підготовки рейнджера». Курсанти виконують такі нормативи: 52 віджимання від підлоги за 2 хв., 62 підйоми тулуба за 2 хв. з позиції лежачи на спині, руки за головою, ноги зігнуті в колінах під прямим кутом; шість підтягувань на поперечині; пробігти 3,2 км за 14 хв. 55 сек. Також вимагається пропливти 15 м у повному бойовому спорядженні зі зброєю. Після того, не виходячи на берег, зняти спорядження і пропливти ще 15 м.

Найвідповідальнішим є іспит на психологічну стійкість: із зав'язаними очима курсант повинен на висоті 3 м пройти по трампліну для стрибків у воду в повному бойовому спорядженні, стрибнути у воду, зняти пов'язку і допливти до берега, не втративши спорядження та зброї. Іспити на психологічну стійкість передбачають ще й таке завдання — по тросовій гірці зісковзнути з платформи на висоті 30 м, тримаючись за каретку, відпустити її й кинутися у воду, вигукуючи: «Рейнджери завжди попереду!» Після цього подолати смуту з 25 висотних перешкод, які вояки називають «Королевою Дербі». На цих вправах відсіюються ті, що не зможуть витримати подальші іспити.

Потім на курсантів чекають «Призи рейнджера» — тести з бойової підготовки. Потрібно зібрати з розрізнених деталей карабін і кулемет, пристріляти карабін і вразити мішені, зашифрувати і розшифрувати повідомлення, передати і прийняти радіограму, надати першу допомогу пораненим на полі бою, виконати вправи з нічного та денного орієнтування на місцевості, спуститися за допомогою троса з гелікоптера, що завис.

РЕЙНДЖЕР — ЦЕ ПАРТИЗАН У КВАДРАТІ

Бойова і фізична підготовка курсантів здійснюється у Форт-Беннінзі на базі 4-го навчального батальйону рейнджерів. До програми входять планування, підготовка бойового наказу і техніка виконання розвідувально-диверсійної операції; збирання, обробка і повідомлення розвідувальної інформації командуванню; способи виживан-

ня, орієнтування на місцевості; техніка облаштування засідки і контрзасадні дії; аеромобільні операції; форсування водних перешкод; гірська підготовка; підривна справа. Викладається й курс рукопашного бою.

Після цього курсантів переміщують до табору в Кемп-Роджерсі, що також розташований на території Форт-Беннінга в лісистій місцевості. Перебування тут нагадує тривалий бій з типовою для бойових дій нерегулярністю. Інтенсивність навчань така, що вояки сплять лише 4 години на добу. 5–6 годин на сон вдається викроїти тільки під час проходження гірської підготовки (друга фаза). Відповідно до вимог настанови з парашутно-десантної підготовки, у ході навчань курсанти можуть спати 8 годин лише три рази — перед парашутними стрибками.

Для набуття навичок ведення бойових дій у горах курсантів відправляють до табору Кемп-Френк-Меррілл, що розташований поблизу м. Далонегу. Там їх навчають скелелазінню, підйому по мотузці, спусканню з гір (зокрема, з пораненим), в'язанню вузлів тощо. Кон-

трольними тестами з гірської підготовки є два денні спуски в повному бойовому спорядженні з 10 і 20 м та один нічний з гірського обриву висотою 60 м.

Чисельний склад груп змінюється в залежності від виконуваного завдання. Наприклад, розвідку об'єкта проводить група з п'яти—шести чоловік, а напад на партизанський табір — з 30–50. Курсанти не навчаються двічі на одній місцевості, що розвиває в них уміння орієнтуватися, а командування групою по чергово передається від одного курсанта до іншого.

Усі члени групи одержують бойове завдання одночасно. Спочатку вони готують попередній наказ і проводять командирську розвідку. Надалі складають бойовий наказ. Один із курсантів керує підготовкою до операції, організовує репетиції найвідповідальніших її етапів вдень і вночі й нарешті веде групу до вихідного пункту. Перехід через лінію оборони противника здійснюється під командуванням іншого курсанта. Черговий командир веде групу до об'єкта по території, зайнятій противником. Розвідкою на об'єкті й атакою керує наступ-

Під час навчання рейнджерів трапляються випадки серйозних травм, навіть смертельних. Командування сприймає такі ризики як необхідний елемент підготовки.

ний курсант. Відхід з об'єкта і повернення новим маршрутом на свою територію — завдання наступного військовослужбовця. Ніхто заздалегідь не знає, яка буде у нього посада, що не дає можливості курсантам «відсидітися», бездумно виконуючи накази.

Перед початком навчання вояки одержують по 1000 балів. Цю суму вони повинні збільшити. Курсанти мають правильно виконувати всі обов'язки в групі, що досить складно при постійному недосипанні та недоїданні. В ході операцій необхідно набрати в сумі не менше 50% балів зі 100 можливих.

На період навчання за кожною групою курсантів закріплюються два інструктори, які мають радіостанції, карти і компаси. Вони оцінюють дії кожного курсанта, стежать за дотриманням правил безпеки при подоланні різних перешкод, викликають швидку допомогу, якщо хтось одержав травму, допомагають зорієнтуватися на місцевості, якщо група заблукала. Інструктори втручаються в процес прийняття тактичних рішень і дій групи лише на перших двох-трьох заняттях, а потім фіксують неправильні дії, роз'яснюючи їх при розборі виконання завдання.

СМЕРТЬ ЛИЧИТЬ ГЕРОЯМ...

Під час навчання рейнджерів, незважаючи на дотримання заходів безпеки, трапляються випадки серйозних травм, навіть смертельних. Курсанти травмуються і гинуть при виконанні стрибків з парашутом, у ході гірської підготовки, при форсуванні рік і боліт, від укусів отруйних змій. Існує також загроза загибелі в екстремальних природних і складних погодних умовах. Командування сприймає такі ризики як необхідний елемент підготовки, що допомагає виявити військовослужбовців, придатних для служби в особливих умовах. Так, у Форт-Беннінзі розташований 4-й навчальний батальйон, дії в гірських умовах забезпечує 5-й, заняття в джунглях і болотах на території авіабази Еглін (штат Флорида) проводить 6-й. Чисельність солдатів умовного противника в кожному навчальному батальйоні відповідає кількості курсантів, що проходять підготовку (близько 400 чоловік). Кожна навчальна те-

ма і місцевість, де вона відпрацьовується, закріплена за офіцером, у підпорядкуванні якого знаходиться підрозділ з технікою та спорядженням. Якщо противник виявляє групу, то намагається оточити її та взяти в полон. «Полонених» розміщують у спеціальному таборі, де випробовують на психологічну стійкість.

Місцевість, де виконується бойове завдання, вибирається дуже ретельно, щоб курсанти могли всебічно показати своє уміння долати перешкоди. Там збудовані командні пункти, штаби і вузли зв'язку, склади пального і боеприпасів, обладнані позиції пускових установок ракет та артилерії. Є кілька мостів, які постійно підривають і від-

Рейнджери часто беруть участь у дослідженнях з використання нового озброєння і тактичних прийомів у локальних війнах.

новлюють. Всі курсанти і умовний противник оснащені системою імітації стрілецького вогню.

«ПІДКІВКА» — НА ЗГАДКУ

Військовослужбовці, що успішно закінчили курси, одержують право носити на лівому плечі нашивку з написом «RANGER», яку в армії США називають «підківкою». Вони повертаються у свої частини, і відтепер їм будуть доручатися бойова підготовка і командування підрозділами в контрпартизанській боротьбі та розвідувально-диверсійних операціях.

Офіцери і сержанти, які прагнуть зайняти вакантні посади в батальйонах рейнджерів, можуть зробити це лише після успішного закінчення курсів. Три (1-й, 2-й, 3-й) бойові та чотири навчальні батальйони входять до складу 75-го піхотного полку. 1-й батальйон дислокується на базі армійської авіації Хантер (Джорджія), 2-й — у Форт-Льюїсі (Вашингтон), 3-й — у Форт-Беннінзі. Ці бойові батальйони рейнджерів входять до складу сил швидкого реагування і постійно перебувають у тримісячному циклі бойової готовності.

Черговий батальйон перебуває у постійній готовності до відправки в будь-яку частину земної кулі про-

тягом 18 годин. Другий — відпочиває, впорядковує своє озброєння й спорядження. Особовий склад має можливість піти у відпустки і звільнення. Третій батальйон веде інтенсивну бойову підготовку і навчання. Щорічно для кожного з підрозділів проводиться раптова бойова тривога із завантаженням всього особового складу в літаки для десантування. Всі батальйони беруть участь у навчаннях, які проводяться в джунглях, горах і пустелі. Двічі на рік організовуються навчання в міських умовах. Протягом кожних трьох років по два рази проводяться навчання в північних широтах і двічі — морські десантні операції.

Особовий склад батальйонів рейнджерів, як бойових, так і навчальних, часто бере участь у різних експериментальних дослідженнях, які здійснює командування сухопутних військ США з метою аналізу набутого бойового досвіду використання нового озброєння і тактичних прийомів у локальних війнах. А нещодавно частина особового складу 75-го піхотного полку взяла участь у перевірці та відпрацюванні положень нового статуту армії США з фізичної підготовки.

Андрій ПОГОРЕЛОВ

В АРМІЇ БЕЗ МАТА ЯК БЕЗ АВТОМАТА?

Ненормативна лексика в армії — друга офіційна мова. Чи перша?

Висловлювання командирів та підлеглих щодо особливостей людської анатомії, статевих органів тварин, а також хто, з ким та в які стосунки вступає, витають над військовими частинами. Рівні за званням, посадою та вислугою, військовослужбовці нерідко вдаються до так званої ненормативної лексики. Надзвичайно емоційно і максимально лаконічно вони можуть розповісти сюжет останнього блокбастера, поділитися особливостями несення служби в добовому наряді, поговорити про примхи погоди чи розпорядження командирів. На так званому «вертикальному» рівні, тобто у стосунках «командир—підлеглий», відповідна форма висловлювань ще ефективніша і дохідливіша. Замість довгих і нудних настанов підлеглому звичайною мовою командир коротко і зрозуміло доносить всю необхідну інформацію матеріально.

Невже матюки є найефективнішою формою передачі інформації на всіх рівнях спілкування військових? Той факт, що в армії не соромляться у висловах, не підлягає сумніву. Іноді навіть важко повірити, що всі без винятку офіцери — люди з вищою освітою. Звичайно, є серед військових і такі, що принципово не вживають нецензурних слів. Та то, скоріше, приємні винятки. Що стосується жінок-військовослужбовців, то в їхньому середовищі «міцні» слівця практикуються дуже рідко. Та й вояки у присутності прекрасної половини людства традиційно «фільтрують» мову.

Оскільки бойовий підрозділ (взвод, рота, батальйон), як правило, на всі сто відсотків складається з чоловіків, то обмежень у висловлюваннях тут майже немає. Багато важить принципова позиція командира підрозділу. Якщо він власним прикладом і вимогливістю до підлеглих буде домагатися чистоти спілкування, то можна припустити, що військовий колектив «окультуриться». Здавалося б, який сенс ускладнювати самим собі налагоджену десятиліттями просту та ефективну форму спілкування? А сенс у тому, щоб не забувати про елементарну культуру та вихованість. Адже матірні слова ми вживаємо зазвичай тоді, коли дуже хочемо когось образити. А кому при-

ємно бути обляганим чи приниженим? Мабуть, нікому. Звичайно, плановими заняттями з особовим складом у Збройних Силах України передбачені теми, спрямовані на підвищення культури спілкування військових. І декого з вояків це навіть змушує замислитись... Та коли після занять солдат зустрічає обуреного, скажімо, безладом у казармі старшину, то за лічені секунди всі культурні зерна, висіяні у свідомості рядового, перетираються на порошок.

Проте не в усіх арміях світу підлеглі смиренно терплять приниження з боку командирів. Наприклад, до парламенту Тайваню нещодавно надійшли численні скарги від новобранців та їхніх батьків. І уряд відреагував на них, розпочавши кампанію «Дисципліна без мата». Тепер командир, який принижує підлеглих грубими словами, на перший раз буде попереджений, а на другий — переведений на інше місце служби, зазвичай гірше, або й зовсім звільнений зі збройних сил.

Справжнє походження брудної лайки шокувало дослідників. Ці слова в давнину були ритуальними під час обряду викликання родової сили.

ЗЛОВЖИВАННЯ МАТОМ — ПРЯМИЙ ШЛЯХ ДО... ІМПОТЕНЦІЇ

У романі «Вогонь!» Анрі Барбюс цитує розмову письменника з солдатами-однополчанами. Солдатів цікавить, як їхній фронтний товариш буде описувати війну — з матюками чи уникатиме їх? Вони рішуче переконують його, що без нецензурщини написати правду про війну неможливо. І справа не

лише у тому, щоб якомога точніше зобразити дійсність. «Хитромудрі та вишукані матюки, — вважає автор, — є одним із найдієвіших способів адаптуватися в надзвичайно складних умовах бою. Ненормативна лексика має беззаперечні ознаки художньої творчості та вносить у побут ігровий елемент. Це значно полегшує психологічні переживання в екстремальних умовах».

В іншому місці цього ж роману описується переправа через Дон у 1942 році: «...У мене не було сил шукати місце для переправи. Я йшов по прямій, вброд, один за одним долаючи глибокі паралельні рукава річки. Сил не було зовсім, проте я знайшов спосіб їх підтримувати: я йшов і стріляв трасуючими кулями в небо. Це якимось чином дозволяло мені пересилити відчуття самотності та відчаю. При цьому я на повний голос дико викрикував найбруднішу лайку. Дивно, але це теж допомагало... Нарешті я подолав останню протоку, впав на землю і одразу заснув...» Виходить, нецензурні слова виконують релаксаційну функцію, допомагають людині у критичній ситуації зняти напруження, відчуття себе ком-фортніше.

Поглянемо правді у вічі. Матюки споконвіку були невід'ємною складовою нашої культури. Касету з написом «Дітям до...» в Європі та Америці нізащо не продадуть неповнолітнім. А у нас?.. Нехай слухають, від батька свого ще й не такого наслухаються! От і виходить — від батьків до дітей, з покоління в покоління... Замкнене коло. Відмахнутися, мовляв, матюкаються тільки зеки, будівельники та військові, — не вийде. Матірщина стала бичем нашої часу. Навіть культурні, освічені люди нерідко дозволяють собі «ненорматив» у розмові. А якщо підійти до матюків з філологічної точки зору, то всі вони складаються зі слів, які означають не щось абстрактне, а цілком конкретні речі. Звичне «... твою мать», наприклад, грубо ображає матір адресата. Звичне у нас... А в якійсь іншій країні за це можуть і убити. Начебто не образливе «іди к бісу» буквально означає побажання співбесіднику смерті та потрапити до пекла.

Дехто вважає, що коли матюками зловживати, то вони втрачають всю свою експресію. Дивна сама

У тайській армії командир, який лається на підлеглих, на перший раз буде попереджений, а на другий — переведений на інше місце служби або звільнений зі збройних сил.

думка про це... Стримуватися, «накопичувати» ту експресію, щоб одного разу вона «спрацювала»? Та чи далека ця думка від істини? Центром екологічного виживання та безпеки було проведено дослідження витоків матірщини. І що ж?.. Справжнє походження нецензурної лайки просто шокувало дослідників. Та не менше шокував її вплив на людський організм.

— Це святі слова, які в давнину застосовували чоловіки слов'янських племен під час проведення обрядів і ритуалів — викликання родової сили, — розповідає Геннадій Чеурін, директор Центру. — Вживати їх можна було лише шістьнадцять днів на рік, а потім вони були під суворою заборонаю. І коли сьогодні чоловіки без потреби вживають брудні слова, то це неминуче веде до... імпотенції. А якщо матюкаються жінки, то вони поступово перетворюються на чоловіків. І це далеко не жарти. До речі, окрім випадків, коли необхідно було викликати «родову силу», матюки дозволялися ще на війні.

Пан Чеурін вважає, що заборонені слова стали відомими повсюдно

завдяки письменнику Афанасьєву, який у своїх «Заветных сказках» використовував їх на всю потужність. «Винен» у поширенні ритуальних слів і... Олександр Сергійович Пушкін. Так, саме він написав для весільних ритуалів відому поему «Лука Мудищев», яка стала дуже популярною в народі.

МАТІРЩИНА — МОВА НЕПОВНОЦІННИХ (В. ДАЛЬ)

Отже, таємниця предків розкрита, матюки стали загальноприйнятими, посівши певне місце у нашій лексиці. Проте ставлення людей до них все-таки різне. Щоб з'ясувати, що думають наші співвітчизники про вживання ненормативної лексики в армії та побуті взагалі, ми провели обговорення цієї проблеми за допомогою Інтернету. Думка всесвітнього «розуму» така: вживати брудні слова чи ні — особиста справа кожного. Важко з цим не погодитися. Варто лише пам'ятати народну мудрість: «Як аукнеться, так і відгукнеться».

Тарас БОРОВОК

ВсЕ ПРО ПРАПОРЩИКА Миколу Петелька

— Чи може прапорщик Петелько запросити когось на дебати?
— Ні. Він повинен спочатку надібати, а вже потім запросити.

— Чи забезпечує прапорщик Петелько матами спортивний зал?
— Звичайно! Він забезпечує ними всю територію частини...

— Чи можна вважати прапорщика Петелька пацифістом?
— Так! Адже він постійно веде війну з пацюками...

— Чи знає прапорщик Петелько свої обов'язки?
— Ні. Обов'язки не знати треба, а виконувати...

— Чи є у прапорщика Петелька брат?
— Є. Це капітан Гудзик...

Має будь-який снаряд
Власну траєкторію.
У солдатів же одна —
Поза територію...

Щоб ви знали, старшина
Гарно наш танцює.
От і зараз десь по шинках
Вправно гастролює.

Тільки вийду на «гражданку»,
Вмить знайду кохання.
Ти б по карті так шукав
Трасу на навчаннях.

Приїжджає перевірка
До нас незабаром.
От тому ми й заховались
На стаціонарі.

Друзів ми поздоровляли
З Іваном Купала.
Ротного кота Івана
В калюжі купали.

Я за службу не тримав
У руках гвинтівку.
Але ж які мозолі
Маю від ножівки.

Київ — місто велике, сюди приїздять
іноземці зі всієї України...

...А моє прізвище — майор Кос-
мачов...

Я до вас по-нормальному, все як
має бути, а чому ж ви до мене зво-
ротнім боком медалі?

На гірські схили з кутом нахилу 60
градусів можуть підніматися лише
навчені солдати та гірські козли...

Повторюю: без мене на переклади-
ну не залазити!..

Для того в командира й голова, щоб
уперед дивитися...

Товариші курсанти, помийте взуття
на вечерю...

Так ви стверджуєте, що у вас коротко-
зорість? Що ж, будете в перших око-
пах, щоб краще бачити. Наступний...

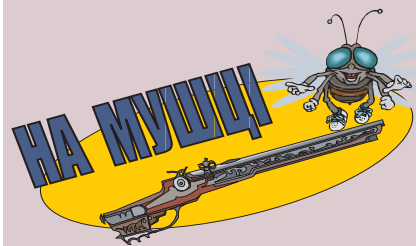
Чоловік-офіцер повертається
додому і застає свою дружину з
прапорщиком. Розлючений,
він дістає пістолета і тягне
коханця дружини на кухню.

Там він йому пропонує:

— Давай раз і назавжди виясни-
мо, хто з нас їй насправді потріб-
ний. Зробимо так: я двічі вистрелю
в повітря, і ми обидва впадемо. До
кого першого вона підбіжить, той і
залишиться з нею.

Дружина чує два постріли на кухні,
забігає туди і бачить два тіла на під-
лозі. В ту ж мить вона повертається
до кімнати і кричить у бік шафи:

— Сергійку! Сержанте Цибульсь-
кий, вилізай, ці йолопи повбивали
один одного...

Іде морем український торговий
корабель. Раптом з-під води вири-
нає підводний човен. З нього вила-
зить неголений військовий моряк і
хриплим голосом гукає:

— Агов, штурмане! Як добратися
до Єваторії?

З корабля відповідають:

— Зюйд-зюйд-вест!

— Ти не викаблучуйся! Пальцем
покажи!

ВІЙСЬКО
УКРАЇНИ

Передплатний індекс: 74101

04071, М. КИЇВ
ВУЛ. ВЕРХНІЙ ВАЛ, 34
ТЕЛ./ФАКС: (044) 467-7540
WWW.EPOS.KIEV.UA
E-MAIL: RECOVERY@EPOSMAIL.KIEV.UA

ЦЕНТР ВІДНОВЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ №1 В УКРАЇНІ

Відновлення інформації на всіх типах носіїв
з використанням технологій світового лідера
ONTRACK DATA recovery та власних розробок

Гарантоване знищення інформації

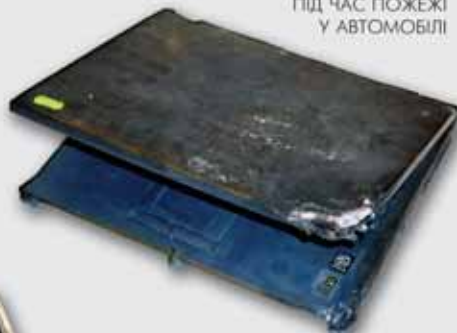
Діагностика та ремонт
накопичувачів
любого ступеню
складності

EPOS
Ontrack™
в і д н о в л е н н я д а н и х

ПОШКОДЖЕНІ
ЖОРСТКІ ДИСКИ
(HDD)

НОУТБУК, ПОШКОДЖЕНИЙ
ПІД ЧАС ПОЖЕЖІ
У АВТОМОБІЛІ

КОМП'ЮТЕР ПІСЛЯ ПОЖЕЖІ

ІНФОРМАЦІЮ ВІДНОВЛЕНО!